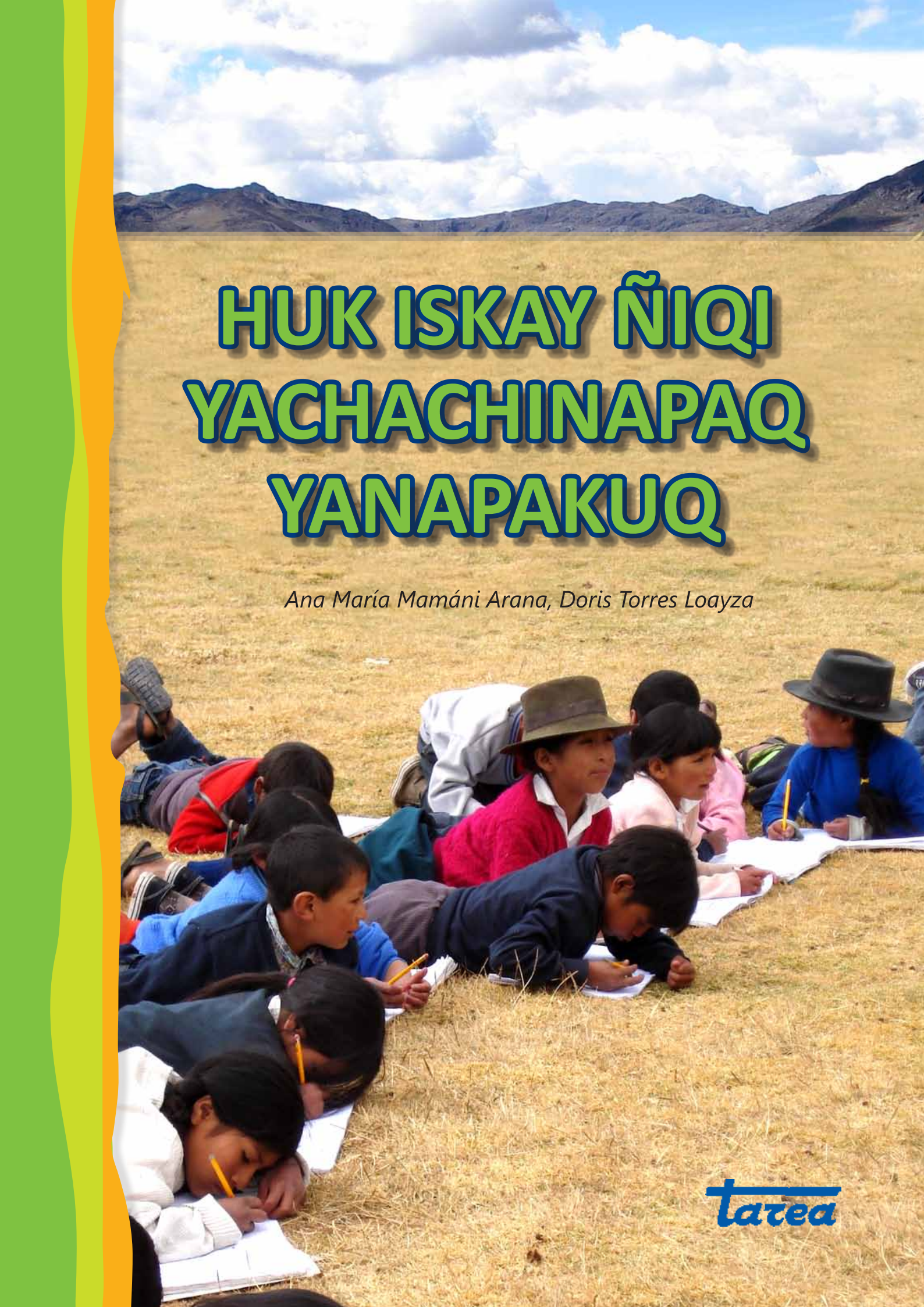

HUK ISKAY ÑIQI YACHACHINAPAQ YANAPAKUQ

Ana María Mamáni Arana, Doris Torres Loayza

tarea

tarea

HUK ISKAY ÑIQI YACHACHINAPAQ YANAPAKUQ

Ana María Mamáni Arana, Doris Torres Loayza

Con el auspicio de:

Agence canadienne de
développement international

Canadian International
Development Agency

"Huk Iskay Ñiqi Yachachinapaq Yanapakuq" es fruto de los aprendizajes desarrollados por el Equipo de TAREA en Ayacucho, durante la ejecución de los proyectos "Educación Intercultural Bilingüe para los niños y niñas quechuas de la sierra peruana", auspiciado por Save The Children y Big Lottery, y "Mejorando la educación básica de niños y niñas de la región Ayacucho", auspiciado por UNICEF y ACDI, ambos coordinados por Nélida Céspedes Rossel.

Esta versión recoge la opinión y sugerencias de Genaro Rodrigo Quintero Bendezú (especialista de la Dirección de Educación Bilingüe del Ministerio de Educación), Oscar Chávez Gonzales (Coordinador Regional del PELA en Ayacucho), Yngrid Patricia Salcedo Zúñiga y Érica Cáceres Taype (profesoras del Equipo de TAREA en Cuzco), y Alicia Cisneros Quispe (profesora del Equipo de TAREA en Ayacucho).

AUTORAS:

Ana María Mamáni Arana y Doris Torres Loayza.

CORRECCIÓN DE ESTILO:

Genaro Rodrigo Quintero Bendezú.

DISEÑO E IMPRESIÓN:

ImpresionArte Perú E.I.R.L.

Av. Arnaldo Márquez 1890, Jesús María.

Teléfono: 2615621. raulpeliz@gmail.com.

FOTOGRAFÍAS:

Nélida Céspedes, Ana María Mamani, Doris Torres.

PRIMERA EDICIÓN: 2000 ejemplares.

Lima, febrero del 2011.

Hecho el Depósito Legal en la Biblioteca Nacional del Perú N° 2011-03840.

I.S.B.N. 978-9972-235-33-7.

DE ESTA EDICIÓN:

© Tarea Asociación de Publicaciones Educativas.

Parque Osos 161, Pueblo Libre. Lima 21, Perú.

Teléfono: (51 1) 424 0997-Fax: (51 1) 332 7404.

Dirección electrónica: postmast@tarea.org.pe.

Página web: www.tarea.org.pe.

OFICINA AYACUCHO:

Urbanización Mariscal Cáceres manzana "C" Lote "19", Huamanga (Ayacucho).

Teléfono (51 66) 314642.

Esta publicación está protegida por los derechos de autor; sin embargo, puede ser reproducida por cualquier medio sin necesidad de pago ni permiso para fines didácticos, pero NO PARA LA VENTA. Para copiar el material con fines comerciales, se debe obtener un consentimiento previo del editor.

Las ideas y opiniones contenidas en esta obra son de responsabilidad de las autoras y no comprometen ni reflejan necesariamente la posición institucional de las fundaciones auspiciadoras.

Qawachina

RIQSICHIKUY

QILLQAPI KAQKUNA

KAY YACHAYNIYUQMI WARMANCHIKKUNA YACHAY WASIMAN CHAYAMUNKU

10

- Ayllu warmakunapa yachayninkuna
- Yachay wasipi kay yachayninkunata imatataq rurachwan

ISKAY: IMAYNA HAMUTASPAM YACHACHIYTA QALLAYKUNCHIKMAN 18

- Imayna hamutaspam yachachiyta qallaykunchikman
 - Ayllunchikpa yachayninkuna
 - Imaynatataq ayllu patachasqa llamkanapaq yachaykunata huqarichwan
 - Simi rimasqanchikkuna riqsiy
 - Imaynatataq simikuna rimasqanchikta riqsinchikman

KIMSA: IMAYMANA YACHACHINAPAQ HATUN HUÑUSQA YACHAYKUNA 32

- Qichwa riymenta
 - Huñusqa yachay: Qichwa riymenta yachasunchik
 - Sapa punchaw llamkanapaq ñan
 - Hukniraq yachaykuna qichwaman riymenta
- Qachakuna chuqaymanta
 - Huñusqa yachay: Pacha Mamapa kawsayninta chaninchasun
 - Sapa punchaw llamkanapaq ñan
 - Hukniraq yachaykuna qachakuna chuqaymanta

TAWA: IMAKUNAMANTA IMAYNA RIMAY, QILLQAY, ÑAWICHAY YACHACHINAPAQ

65

- Rimanapaq, ñawichanapaq qillqanapaqwan yachaykuna wachuchasqa
- Rimay puquchinapaq
- Ñawichay yachanapaq
- Qillqay takyachinapaq

KALLPACHUKUQ YACHAYKUNA

77

Miss

debis

¡Amawtallaykuna!
warmanchikkunawan
llamkarinanchikpaq
yanapakuykunata
riqsichimusqaykichik.

¡Allinpuni!
Tayta Apu, chay
yanapakuykunataqa
lliw amawtakunam
munallaniku.

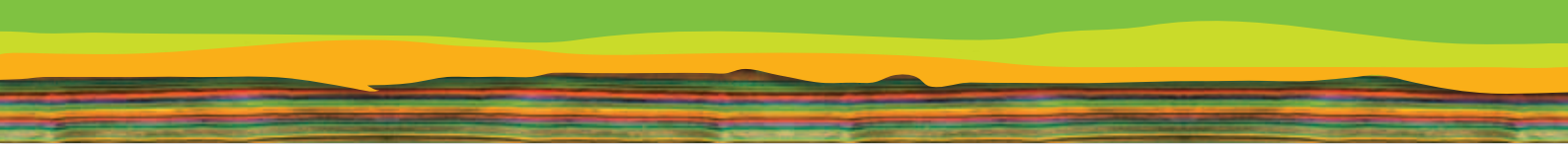
Riqsichikuynin

Amawtakuna, kay sumaq maytu qillqatam ancha kuisqa, sunquykichikman churaykamuniku. Yachasqanchikmanhina, allin yachachinapaqqa ancha sasachakuymi kachkan. Manaraqmi llaqtapa yachayninmanta, allin kawsakuyninmanta, wawqi paninchikkunapa rurayninmanta lliwtachu sumaqta yachaykunchik. Manaraqmi sumaqtachu sunquchanchik. Manam yachay wasiman kay yachayninchikkuna yaykunraqchu. Wakinninchikmi qipachanchik, wakinninchikmi yanqa yanqallaraq hapiqtukunchik. Yachachiypi, wawakunapa yachayninta manaraq chuyachanchikchu. Sasachakuykuna qawarichiwananchikpaqmi kay qillqasqa maytuqa yanapakuq kanqa.

Ñawpaqllanpiqa, wawakunapa yachayninmanta, taksanmanta tayta mamanwan imapas yachasqanmanta hamutachiwanchik. Chaytas amawta sumaqta llaqa yachayninta qatipaykuspan riqsiykunman, yachaykunman. Pacha Mamapa kawsayninmanta, paramanta, imapas rurakuymanta (yanukuymanta, yantakuymanta, irakuymanta, pukllaymanta, waka chawaymanta, challwa hapiymanta, huk kunamantapas) amawtaqa riqsinansi.

Chaynallataq, imayna wawakunapa yachaynin qatipayta qawarichiwanchik. Tayta mamakunawan huñunakuspa, rimanakuspa, wasinkuta watukuspa, yanapakuspa, yuyaakunawan rimanakuspa, yachaakunata tapukuspa, warmakunata pukllachispa, llaqtapa rurayninkunata siqispa, rimayninkunata qatipaspa, kastilla simipas qichwa

simipas rimasqanta qatipaspa, tayta mamankupa rimayninkunata qatipaspa, warmakuna rimachiyta, ñawichachiyta, qillqachiyta, iskaynin simipi yachachiyta kaykunatas sumaqta yachana.

Chaykunata sumaqta qatipaykuspas wawakuna killapi yachachinapaq hatun huñuspa yachaykunata rurasun. Chaypaqsi llaqtapa yachayninta, wawakunapa yachayninta churana. Qatipaspas imayna imakuna ruranapaq tarisun. Chaynallataq warmakunapa yuyaynin huntanapaq yachayninta churaspa sapa punchaw yachachinapaq rurasqata qawasun. Takikunawan, qillqakunata qatipachispa, willakuykunawan, harawikunawan, watuchikunawan, pukllaykunawan, warmakunata yachachispa.

Tukuyninpiqa kay yachaykunatam tarisun: imayna rimanapaq, ñawichanapaq, qillqanapaq. Pukllachispa, willakuspa, rimanakuspa, makillawan rimachispa, tupachispa, qillqakunawan aylluchachispa, siqikunata rurachispa, amawta ñawichapuspan ima yachachinapaqmi yachaykunata tarisun. Chaynallataq qillqakuna takyachinanapaq achka ruraykunata qawarichiwanchik, sumaqta wawakuna qillqaynin takyachinanapaq.

Chaynallataq, kallpachakuq yachaykunata yachachinapaq ñanta qawachiwanchik: gallariynin, awaynin, tukuynin, tapukuynin. Sasachakuyta qatiparispa yachachinapaqpas kaykunaqa sumaqtam hamutachiwanchik.

Kayqa, manam umanchiktachu hapirqun, makinchiktachu watarqun, aswanqa allin yachachiy maskanapaq hamutachiwanchik. Chaypaqqa amawta masinchikkunawan huñunakuspa kay maytuta qatipasun; chaymanhina hukniraq yachaykunatapas yapasun, hinaptinga allin yachachinapaq yachayninchikqa miranqam. Lliwpaq mastarisun.

Pay

RICARDO ARONE HUAMANI

Director Ejecutivo del Consejo Editorial Regional Ayacucho
CERA

KAY YACHAYNIYUQMI WARMANCHIKKUNA YACHAY WASIMAN CHAYAMUNKU

WARMANCHIKKUNAPA IMA YACHAYKUNAWAN
YACHAY WASIMAN CHAYAMUSQANKUMANTA

ATIPAYKUNA

- Warmakunapa imanirag yachayninkuna riqsiy.
- Warmakunapa yachayninga rimayllapi riqsiy.

1. AYLLU WARMAKUNAPA YACHAYNINKUNA

*¡Amawtallay uyariwaychik!
Warmanchikkunaqa
uñachankumantam ayllunku
ukupi tayta mamankuwan,
hatun tayta mamankunawan
kuskachakuykuspam imay rikchaq
ruraykunata, yachaykunata
yachanku, riqsinku. Chaymanhinam
lliw yachayninku tarpurikun,
allwirikun ima.*

*¡Aaaa...! Tayta Apu, allintam
umanchamuchkani.
Warmanchikkunapa
yachayninkunatañayá
willarimuway, ñuqapas
yachayniykunata
yuyaripakunaypaq.*

1.1. PACHA MAMAMAN HAYWAKUY/SAMICHAKUY:

Kaypi tayta Satuku warmakunaman samichakuymanta willachkan kaynata nisan:

¡Warmakuna, uyariykuwaychik! ima llamkayninchiktapas, rurayninchiktapas qallarinchikpaqqa, maytapas illarinanchikpaqqa ñawpaqchatapunim kay ruraytaqa rurananchik. Chaymi mana sasachakuyllawan, allinlla imapas llusqsiwasunchik.

PALMADERA

MINAS KURAL

1.2. YANUKUY:

Warmachakunaqa tuta tutapas mamankuwan kуска hatarispankum, imayna, ima mikuykuna yanukusqantapas qawachkankuñā. Hinaspan hatunyasqankumanhinaqa sapallankuñā atisqankutaqa ima mikuytapas yanukunku.

1.3. RUNTUS/CHIKCHI PARA:

Kay warmakunaqa uñanmantam, rikchaq yaku, lasta, runtus, ipu, maqawchi parakunata riqsinku. Chaymi paykunaqa imapaq para allin, mana allin kasqantapas yachankuñā.

Chaynataqmi para mana chayamunanpaqpas, ayqikunanpaqpas qunqarisqa yachaykunata, unanchaykunata riqsinku, yachanku.

MINAS KURAL

AQU MACHAY

1.4. YANTAKUY:

Warmakunaqa yantakuypipas kallpanmanhinam yanta huñuyipi, akllaypi, liyaypi, taqiypi tayta mamankuta yanapakunku. Chaypiqa qawaspankum imayna, haykapi yantakuytapas yachankuñā.

1.5. KAWSAYKUNA IRAY:

Kawsaykuna huqariy killakunapiqa hatunraq uñaraq chakraman tayta mamankuwan kуска rinku. Hinas pam, kawsaykuna, imayna irasqankuta, sarusqankuta, wayrachisqankuta, akllasqankuta, kustalman winasqankuta, asnuman qipichisqankuta, liyasqankuta, taqisqankuta qawachkankuña. Chaynataq mamanku takisqan harawikunatapas uyarispankuqa yachachkankuña.

Lliw chaykunatañataqmi pukllaqsumlla huñunakurquspanku qatipakunku.

1.6. CHALLWA HAPIY:

Warmakunaqa taytankuwan kуска mayuta rispankum, imayna, imawan, haykapi challwa hapiytapas yachachkankuña. Chaymi paykunaqa yuyaychakusqankumanhina sapallankuña challwakuna hapiq rinku.

1.7. PUKLLAYKUNA:

Warmakunaqa killan killanmi huk rikchaq pukllaykunapi warmi qariraraq, warmipuraraq, qaripuraraq pukllanku. Kay pukllaykunapiqa kamachinakuyta, rimariyta, yanapakuyta, yupayta, huñuyta, rakiyta, akllayta imam yachachkankuña.

1.8. WAKA CHAWAY:

Lichi chawaq riptinpas warmakunaqa qatispankum uña waka chikuypi, wakapa atakan wataypi yanapanku. Chaypiqa imayna lichi chawasqantapas qawaspa yachachkankuñam. Chaymi paykunaqa michisqankupipas pukllaqsumlla waka chawaytaqa qatipakunku.

Kay yachaykunata, huk yachaykunatapas warmakunaqa allintañam yachanku.

2. YACHAY WASIPI KAY YACHAYNINKUNATA IMATATAQ RURACHWAN

Amaru warmaqqa hanay pachata qawarispam yachaq masinkunaman, amawtaman unanchakuyninta kaynata nispa willan:

"Kunanqa chikchi param supay supayta chayakaykamunqa, waqaya riti puyu uyaylla mastarikuchkan".

Kay warmaqqa paramunanpaq puyu ñawichayta riqsinñam. Amawtañataq warmakunapa riqsisqanta aswanmi kallpachachinan. Chay yachaypi hapipakuspam amawtapas para qarquyta yachanmanña, para chayamunanta yachanmanña, puyukunapa rimasqanta ñawichayta yachanmanña. Warmakunapa yachaynintaqa tapukuykunawanmi, hamutachispa hamutachispa yachaykunata hurqunayki. Kayna:

¿Pitaq huk yachaykunata paramunanpaq willarimuwanchikman?

¿Imakunatatataq chikchi para ayqinanpaq ruranchikman?

¿Imakunatatataq para chayamunanpaq ruranchikman?...

*¡Amawtallay! Kaynahina
tapukuykunawanmi, llapa yachayninkuta
hurqurispá chanincharichisunchik.
Hinaptinga warmanchikkunaqa
imaymana achka ñawichaykunataña,
qunqarisqa yachaykunataña umankupi
allwirqunqaku.*

Chaynataqmi purunta llamkaq llusqiptinku
llariy warmá amawtata kaynata
nin: **"Amawta amam kay raki raki
qurataqa hapinkichu, warmiykiwanmi
rakinakurquwaq"**.

Qawarisqanchikmanhina kay warmapapas,
raki raki quramanta, yachaynin kasqam.
Chaymi amawtanta chay qura mana
hapinanpaq willan. Hinaptinga
kay rikchaq yachaykunamantapas
tayta mamakunata, yuyaqkunata,
yachaqqunata tapurikuspanchik,
yachayninchikta puquchispa
allwichkanchikman.

¡Amawtallay! ¡Willasqayta uyariy!

Rikchay yachaykunaqa sapa llaqtapim huk rikchaqtakama riqsinku, yachanku.

Chaymi paykunaqa kawsaykuna allin mana allin qispinantapas ñawpaqta yachankuña. Kaykunaqa kanman:

- *Qulluchinapaq, waqanapaq, purinapaq...*
- *Kawsaykuna qispinapaq, qasanapaq, usyanapaq...*

¡AMAWTALLAY HAMUTARISUN!

Qawarisqanchikmanhinaqa, ayllu warmanchikkunaqa, allin rikchay yachayniyuqkunam. Sallqamanta, yunkamanta, qichwamanta yachay wasinchikkunamanqa chayaykamuwanchik. Chaytam ñuqanchikqa ñawpaqtapuni huk ñiqimanta, suqta ñiqikama, tayta mamankunata, yachaqkunata, yuqaqkunata sumaqta minkakuspa llamkananchik.

Kaykunamanta llamkaptinchikqa warmakunapas, tayta mamakunapas yachayninkutaqa, rimayninkutaqa aswan allintapuni chaninchaspam waqaychanqaku.

Ichaqa wakinninchikqa **manaraqmi hamutachkanchikchu**. Hawa yachaykunallata ñuqanchik warmakunapa umanman atiqman mana atiqmanpas winachkanchik.

Chaymi **“kay warmakunaqa manaña yachariq”, “rumihina mana umanchariq”, “chay pachallapaq umanchaq”, jimañataq kay warmakunaqa!** nispa paykunallamanña huchachachkanchik, ñuqanchikpi hatun hatun huchallikuy kachkaptin.

Wawakunaqa, rimaysapa
kayninpi, qillqayninpi,
ñawichayninpi,
hamutayninpi, liw yachayninpi
qipan.

IMAYNA HAMUTARISPAM YACHACHIYTA QALLAYKUNCHIKMAN

YARUKA

¡Ñam llaqtapa, warmapa
yachayninta yacharqunchikña!
Kunanñataq, paniy, wawqiy llaqa
yachaykunawan warmakunata
imayna yachachinapaq
allichakuyta yachasunchikña.

¡Ñuqaqa chayllapichá
tukun nirqanitaq!
¡Chaynaqa, kуска
yachaykunaypaq,
llamkaykusunchik!

ATIPAYKUNA

- Tayta mamakunamanta, yuyaqkunamanta llaqa yachaynin huqariy.
- Tayta mamapa, warmakunapa siminkuna huqariy.
- Warmakunapa siminkuna rimasqanmanhina llikapi allichay.

HAMUTANAPAQ

Kay iskay ñiqipi kaq warmakuna qawarisqanchikmanhinaqa kastilla simipi ima qillqayta manaraq atinkuraqchu. Kunan kayhinata tapukuy ¿Imanasqataq qichwapi rimaq warmakuna qillqaypi, ñawichaypi, rimaypi sasachakunku? Chaymanhina hamutaspayki wawanchikkunapa kaqninkunamanhina llamkayta qallaykusunchik.

Warmanchikkunaqa iskay yachaypi, iskay simipi allin rimaq, ñawichaq, qillqaqmi suqta ñiqitaqa tukunan.

KAYRA MAYU

1. IMAYNA HAMUTASPAM YACHACHIYTA QALLAYKUNCHIKMAN

Amapuni qunqaychu kayta:

Llapa ayllunchikkunapa yachayninga llaqtakunapi, qillqa maytukunapi, amawtakunapi ima llumpay saruchasqam kan. Llapa ayllukunapi tayta mamakunaqa allin takyasqa yachayniyuqmi kanku. Chaytam ñuqanchikqa sumaqta qawananchik.

Ichaqa ;rimayllapiyá chay yachaykunaqa! Ñuqanchikqa yachay wasikunapi, mana riqsiq runakunamanpas yachayninchikta riqsichinanchik. Llapa tiqsi muyuntinpi riqsisqa kananchik. Yachayninchikqa yanqachasqaqa manam kanmanchu.

Chaynaqa, yachay wasikuna, amawtakuna, llapa kay yachaykunatam huqarinanchik. Warmachakuna chaymanhinalla rimaspallaraq yachayninta qatichinanku, puquchinanku, sasachachinanku. Hinallataq sumaqta pisimanta pisi qillqayninta, ñawichayninta allwirinanku, ichaqa kikin yachayninmantapuni.

Kaynata
llamkasunchik

Chayraq yachay wasiman chayaspaykiqa, tayta mamakunata, yuyaqkunata, umalliqkunata sumaqta riqsinaykiraq. Chaypaqqa wasikunaman asuykuspa, llamkayninpiyas yanapakuspa riqsichikuna, chaynaspam paykunata riqsinki. Chaynaqa, kunan imayna llapa yachaykuna huqariymanta qawaykusunchik.

1.1 AYLLUNCHIKPA YACHAYNINKUNA

Chayraq yachay wasiman chayaspaqa kaykunata allinta qawananchik:

IMAKUNATAS TAYTA MAMAKUNA YACHANKU

¡Kaykunachu
kasqa!

Ayllu patachasqa llamkanaqa llaqa sapsikunapa (ayllukuna) rurayninkunatam qawachiwanchik. Chaymi sapa yachay wasipi, mama taytakunawan huñunakuykuspa amawtaqa kaykunata ruranan. Kaykunam allin yachaykuna taripayta yanapakun:

- Ayllu patachasqa llamkanataqa amawtakunam llamkasqankumanhina musuq yachaykuna tarisqankunawan kallpachachinanku.
- Amawtakunaqa imayna warmachanchikkuna, runa simipi sumaq rimasqankutaqa yachankum. Chaymanhinachá *ayllu patachasqa llamkanaqa* warmakunapa rimayninta, ñawichayninta, qillqayninta, kuyakuyninta puquchinqa.

1.2 IMAYNATATAQ AYLLU PATACHASQA LLAMKANAPAQ YACHAYKUNATA HUQARICHWAN:

Llaqtankupi ima yachayninkunamanta, rurayninkumanta, tayta mamakunata, yuyaqkunata, yachaqkunata, warmakunata kay tapukuykunawan tapukuspa:

¿Ima ruraykunatataq kay llaqtaykichikpi rurankichik?

¿Ima killakunapitaq kawsay tarpuyta qallaykunkichik?

¿Ima uywakunatatap uywankichik? ¿ima raymikunatatap rurankichik? ¿ima mikuykunatatap chiraw ukupi, puquy ukupi sinchita mikunkichik? ¿ima yachaykunatatap allinpaq, mana allinpaq kasqanta riqsinkichik?

¿Ima qunqasqa yachaykunatatap allinpaq, mana allinpaq kasqanta yachankichik?

Qamña musyasqaykimanhina huk tapuykunata yapaykuy.

a) **Ayllukunapa wasinkuman**

rispa: rurasqankuta riqsinanchikpaqqa wasinkuta watukuqhinallam ima rurayninpiyas yanapakustin qawananchik.

- ch) **Tayta mamakunawan huñupi rimarispá:** Tayta mamakuna yachayninkumanta rimarinankupaqqa amawtam miski, kusi siminwan asirichispa, asirichispa rimapayanan, chaymi paykunaqa mana manchakuyllawan llapa yachayninkuta, rurayninkuta yuyarispa, yuyarispa willakunqaku.

- h) **Yuyaqqunawan rimaspa:** paykunaqa ima ruraymantapas, yachaymantapas, iñiymanpas, allinpaq mana allinpaq kasqanmantapas chiqatapunim yachanku, riqsinku. Ichaqa paykunawanqa ñuqanchik llampu sunqulla kananchik.

- i) **Yachaqkunawan rimaspa:** ñuqanchik kuyakuywan, miski siminchikwan ima ñawpaq yachaynintapas, ruraynintapas tapurikuptinchikqa chiqallatam willawasunchik.

QAWARIY

Amawta masillay, may chayasqayki llaqtapiqa ama kay yuyaqkunapa, yachaqkunapa, tayta mamakunapa, warmakunapa yachayninkunata yanqachaychu. Aswan huqariy, riqsiy, yachay. Chaynapiqa qampas yachayniykita sumaqlлатаña chaninchaspaykim, aylluykikunawan, amawta masiykikunawan, huk taytakunawan kaymantaqa rimawaqña.

Ñuqanchik, amawtahina yachay wasikunapi kaykunata mana ruraptinchikmi, kunan punchawkuna llapa ñawpa yachayninchikkuna chinkachkanña. Wawanchikkunapas, churinchikkunapas hawa yachayllатаña allin allintahina qawachkan.

RURAYNINCHIKKUNAPA RIQSICHIKUYNINKUNA

[illegible]

1.3 SIMI RIMASQANCHIKKUNA RIQSIY

Ñuqanchikpa siminchikqa qichwam,
chaytam llapa kamachikuq
wasikunapi, hawa runakunaman,
Pirúw suyupa kamachikuqninkunaman
allinta rimarinanchik, hinallataq
paykunapas sumaqta siminchiktaqa
awarinanku, chaymahinacha allin
kuskachasqa kawsachwan.

Kay simikuna riqsiytaqa, yachay wasipi warmakuna, tayta mamakuna ima sinchi simi rimasqanta kay tapuykunamanhina yachanapaqmi ruranchik:

¿Ima simitam sinchita rimanku? ¿Pikunam qichwa, kastilla simita rimanku? ¿Maypim qichwa, kastilla simita rimanku? ¿Haykam qichwa, kastilla simita rimanku? ¿Ima simitaq mama siminkuchu?

1.4 IMAYNATATAQ SIMIKUNA RIMASQANCHIKTA RIQSINCHIKMAN:

a) Wasinkuman watukuq rispa:

kaypiqa ima ruraynintapas yanapaqhinallam qichwa, kastilla simi rimasqanta uyarinchik. Hinaspaqa pisi kaq simi rimasqanpi, mana rimasqan simipi askamalla tapuykunata ruranchikmanña. Umanchasqantapas mana umanchasqantapas tapupayaspan yachanchik.

Kaypiqa amawta kaynata ninman:

- **Amawta:** Inti, ¿Dónde está tu papá?
- **Inti:** imataya niwankipas prosor
- **Kullku:** ¿maypitaqsi taytayki nichkasunkim?
- **Inti:** prosor Techinpi llamkachkan
- **Amawta:** Chaska, ¿tu mamá qué está haciendo?
- **Chaska:** mamayqa Limapim

Ch) Tayta mamakunawan

rimaspa: Tayta
mamakunawanpas qichwa,
kastilla simikunapipas
asllamanta rimanchikmanmi.
Chaypiqa paykunapa ima
simipi sinchi rimaynintapas
yachachkanchikñam.

h) Warmakunapa pukllayninpi

kuskachakuspa: kaypipas
pukllaqsumllam kastilla simipi
rimaspayki warmakunapa qichwa
rimaynintawan, kastilla simi
rimasqankuta yachachkankiña.
Chaymi mayqin warma
kastilla simipipas, qichwa
simipipas allin umanchasqanta
mana umanchasqantapas
yachachkanchikña. Kaypihina:

- **Amawta:** niños, yo también quiero jugar
- **Warmakuna:** mmmm
- **Chaska:** "yaykuykamuy prosor"
- **Amawta:** ¿cómo se juega? ¿Enséñenme?
- **Warmakuna:** mmm, imataya kay prosurqa munanpas.
- **Chaska:** kaynata kaynata prosor.

Hinaspam kay chirusqapa ukunpi lliw huqarisqanchikmanhina, qawarisqanchikmanhina llamkanapaq sumaq chiqatapuni qillqaykunanchik.

Ayllu	Ima simikunata rimankichik	Pikunataq riman	Maypitaq rimankichik	Chay simikuna rimasqaykichik allinchu manachu	Imanasqa
Kullku Taype Villanueva	Qichwata	Warmiy, ñuqa, mamachay, churiykunapas	Wasipi, chakrapi, huñunakuypi, ima raymipipas	Allinmi	Kunanqa chaytañataq mañakamuchkanku. Maypipas qichwata rimay ninkutaq.
	Kastillata	Ñuqa Wawqiyas	Llaqtapi atispa mana atispa Kastilla rimaqkunawan	Allinmi	Ñuqamantaqa kaytaraqchá yachananku, llaqtapi ama sasachakunankupaq.
...					

LLAQTANCHIKPI SIMIKUNA RIMASQANCHIK RIQSIY

Kay simikuna rimasqankuta huqarispa yachayqa allinmi, chaypim yachanchik:

- ¿Hayka tayta mamakunataq kastilla, qichwa simikunata rimachkanku, uyarichkanku?
- ¿Maypim tayta mamakuna kay kastilla, qichwa simikunata rimanku?
- ¿Pikunawantaq tayta mamakuna kay kastilla, qichwa simikunata rimanku?
- ¿Allinchu icha manachu kay qichwa siminku? ¿Imanasqa?
- ¿Hayka warmakunataq qichwa simillataraq rimachkanku?
- ¿Hayka warmakunataq iskaynin simitaña rimachkanku, uyarichkanku?
- ¿Pikunataq kastilla simita pisichallataraq rimachkanku, uyarichkanku?

¡AMAWTA MASILLAY!

Kay simi rimasqanku huqariyanqa ancha sumaqtañam, siminmantapuniñam, warmanchikkunataqa allin rimayta, ñawichayta, qillqayta, hamutayta yachayninmanhina yanapasun. Chaynataq huk simi rimaytapas, kastilla kaspapas, qichwa kaspapas as asllamanta umanpi takyachisqanmanhina rimayllataraq yachachisunchik.

Chaymantaqa allin rimayta, uyariyta yacharquptinña ñawichaymanwan qillqayman mana sasachakuyllawan yaykuykusunchik.

Hinaptinga warmanchikkunaqa suqta ñiqitaqa allin chuya rimaq, uyariq, ñawichaq, qillqaqmi tukuykunqa, hinaspaqa manam maypipas yachayninpiqa sasachakunqañachu.

Mana chayqa, ñuqanchikta, mana allin iskaynin simipi rimay yachachisqanchikmantam kawsayninpi sinchita ñakawanchikman.

Kay wachuchasqapiñataq warmanchikkunapa siminkuna rimaynin qawasqanchikkunata huntachisunchik:

NIVELES			BÁSICO				INTERMEDIO				AVANZADO				RESUMEN				
Indicadores			Nombres y apellidos		Edad	Grado	No comprende nada												
							Entiende expresiones sencillas pero no lo habla												
			01	Chaska	07	1º	X	Entiende y ejecuta indicaciones sencillas.											
			02	Inti	08	2º	X	Usa expresiones de cortesía (gracias, por favor, permiso, etc.)											
			03	Kullu				Menciona objetos y seres de su entorno.											
			04	Sunchu				Pregunta y responde sobre su situación personal y de su familia.											
...						Participa en diálogos sencillos combinando palabras de L1 y L2.													
						Describe situaciones cotidianas.													
						Participa en conversaciones espontáneas.													
						Relata experiencias personales.													
						Sigue instrucciones para realizar actividades													
						Narra historias y cuentos.													
						BÁSICO													
						INTERMEDIO													
						AVANZADO													

Kunanqa, amawtañataq sapa warmapa rimasqan uyarisqanta sumaqta wachuchasqaman tikraykunqa, chaypaqtaq kaynata llamkasunchik:

Chaska: comprende el castellano pero no lo habla.

Varios niños: no comprenden el castellano

Inti: no comprende el castellano

Kullku:

Sunchu:

Wasikunaman risqanmantapas kaqlataq hinaykuna, llapa llikapi yachasqanmanhina qispinqa.

Chaymantam llusqinan: haykam rimanku yanqallatapas, chayraq, ña allintaña chaykunam kayhina kana:

BASICO	INTERMEDIO	AVANZADO	B	I	A	Total
10	--	--	10	-	-	10

Kaytaqa, warmakuna kikin siminpi qillqayninta, ñawichayninta hamutayninta qispichinankama qunqaspam llamkanayki. Kastilla simitaqa rimayllapiraq qispichinayki.

Warmakunapa rimasqanmanhina, ima killakama llamkananchikpaq kay llikapi sumaqta allichakuykusunchik; ichaqa kaywan llamkayta amapuni qunqankichu. Chaymanhinachá warmapa kastilla simin rimasqantapas kikinpa simin rimasqantapas riqsinki. Watapim llamkasqaykimanhina iskay kutillatapas imayna rimayninku puqusqata qawankichik.

LLAMKANAPAQ RAKISQA PACHA

RAKISQA PACHA	killachay (L)	Atipachay (M)	quyllurchay (M)	Chaskachay (J)	Illapachay (V)
I 1: 45'	Kikinpa siminpi yachaykuna	Kikinpa siminpi yachaykuna	Kikinpa siminpi yachaykuna	Kikinpa siminpi yachaykuna	Kikinpa siminpi yachaykuna
Samana 10'					
II 1: 45'	(llapa yachaykuna)	(llapa yachaykuna)	(llapa yachaykuna)	(llapa yachaykuna)	(llapa yachaykuna)
Samana 20'					
III 1h	Kastilla simi rimay Llapan warmakunawan llamkay	Kastilla simi rimay Warmakuna rimasqanmanhina llamkay	Kastilla simi rimay Llapan warmakunawan llamkay	Kastilla simi rimay Warmakuna rimasqanmanhina llamkay	Kastilla simi rimay Llapan warmakunawan llamkay

IMAYNA YACHACHINAPAQ HATUN HUÑUSQA YACHAYKUNA

¡Watapaq allichakuytam
tukurqunchikña, kunanñataq
killapaq, simanapaq,
sapa punchawpaq
allichakusunchik!

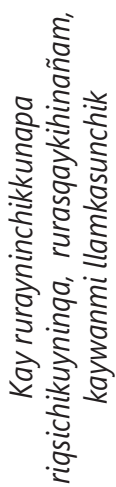

¡Allintañam
kallpachakuchkani!
Chaynaqa
yachaykachillaway

ATINAKUNA

- Huñusqa yachaykuna rurayninchikmanta ruray
- Huñusqa yachaykuna sasachakuykunamanta ruray

Kunanqa kay rurayninchikkunapa
riqsichikuyninkunamanta llamawan
qichwa riyanta, Kayra Mayupi imayna
kasqanmanta riqsisunchik.

1. QICHWA RIYMANTA

Kay Kayra Mayu llaqtamantas watan
watan Aymuray, Inti raymi, Anta sitwa,
killakunapi urqu llamanku qatikusqa
qichwa riyman illanku.

Kay qichwaman llapan rikchaq
kawsaykunata apamunankupaqsi, paqu
aychata, paqu wirata, uman kankata,
aycha watyata, awasqa pullukunata,
pañitikunata, kustaltakunata ima,
llamankuman qipiykachispa rinku.

Chaynataqsi llamakunatapas
sumaqlataña iskilanta iskilaykachispanku,
sintaykachispanku, pichirantawan
hakimantañataq kutimuspa
churakunankupaq qipiykachispankus
kusiqañña illanku.

Kay qichwa riyman rispankutaqsi, sara
hamkata, charki kankata, sankuta, uman
kankata quqawninkuta suysunakunapi
wataykuspapas apanku. Hinaspas karu
ñankunapiña yarqayninku hapiptinña
samaykuspanku wakillanta mikuykunku.
Sapa samaypitaqsi llamankunapa qipinta
wiksunanamanta allichapayanku.

Qichwaman chayarquspañataqsi lliw ima rantipaq apasqankuta ima kawsaywanpas, huk, iskay, kimsa sawaypaq, millqaypaq, matipaq kaspa rantikunku.

Chayta tukurqachispankuñataqsi sapa sapa llamapaq qipintaña allichanku. Hinaspas allin achka kawsayta tarirquspankuqa pichiranwan, hakimawan sumaqlataña churaykachispas kutirimunku.

Kunanñataq, Kayra Mayupa qichwaman risqanmanta huk **huñusqa yachayta qispichisunchik,** chaypaqqa, amawta masiy sumaqta ñawichaspa nisqanmanhina llamkaykusunchik. Qampas hina kaqlatataq qispichinayki.

1.1 HUÑUSQA YACHAY: QICHWA RIYMANTA YACHASUNCHIK

RIQSICHIKUYKUNA:

- Yachay wasi :
- Amawta :
- Yachay wasipi kamachikuq :
- Ñiqi :
- Pacha :

HUÑUSQA YACHAYPA SUTIN:

"QICHWA RIYMANTA YACHASUNCHIK"

HUÑUSQA YACHAYPA UMAN:

Kay qichwa riyqa achka punchaw llamawan karu qichwakunaman kawsay huñuq illaymi, kaymanqa chiri quqawkunata quqawchakuykuspa illanchik.

IMAPAQ:

Kay qichwa riy allin kasqanmantapuni rimanapaqmi. Imamanta, imakunawan, imayna illasqanchikmanta hamutaspa rimananchikpaqpas, yachananchikpaqpas, qillqananchikpaqpas, ñawichananchikpaqpas allinmi. Hinallataq kay yachaykunaqa yachay wasikunapi allintam takyanan. Tayta mamakuna llaqa warmakuna, huk llaqta runakuna, chaymanhina sapichasqa kananchikpaq hatallichinanku.

KAYPAQ:

Kay ñawpaq qunqasqa yachayninchikkunata, rurayninchikkunata yuyarispanchik ama yanqachananchikpaqmi. Huk yachaykunawanpas kay qichwa riy ruraytaqa, kunan killapi llamkanapa, akllaykurqanchik.

KINRAY YACHAYKUNA:

- Pacha Mamapa kawsaynin allinpuni kasqanta umancharinapaq.
- Allin ruraykunata hamutaspa hatallichinapaq.

KAY YACHAYMANTA RURAYNINKUNATA CHANINCHASUNCHIK:

Nº	QICHWA RIYPA RURAYNINKUNA	YACHAYKUNA	TINKISQA HAWA TUPUKUNA
01	QICHWARIYMANTA (qichwaman risqankupi kaykunta qispichinku) • Willakuykunata • Takikunata • Watuchikunata • Harawikunata • Harawichakunata • Qallu kipukunata • Hamutaykuna (allinpaq mana allinpaq kaq yachaykuna)	• Qichwa riyman • Llamachamanta Mikuykuna: • Mikuykuna yanukuy • Quqawkuna Kawsaykuna: • Chaki kawsaykuna • Uqu kawsaykuna • Allpa hawapi rurukawsaykuna • Allpa ukunpi rurukawsaykuna YAPAYKUY	Imaymana rimana. Pacha Mamapa kawsaynin. Yaya yupaychay. Tullunchik kuyuchiy.
02	QIPIKUNA ALLICHAKUY • Kustal allichakuy • Waska allichakuy • Pichira, hakima allichakuy	• Imaynam rurasqa, pikunam ruram. • Haykapi ruranku YAPAYKUY	Ñawra yupay Llaqta suyupa ruraynin.
03	QUQAW RURAKUY: • Hamka / sara kamcha • Kaputu / hawas kamcha • Charki kanka • Aycha watya / panku • Machka / aku • Sanku	Mikuykuna: • Mikuykuna yanukuy • Quqawkuna YAPAYKUY	Imaymana rimana Pacha Mamapa kawsaynin
04	RANTIKUNA APAY: • Paqu aycha • Paqu wira • Paqu charki • Aycha watya • Charki kanka	• Yupaykunata • Huñukunata • Rakiykunata • Akllaykunata • Siqikuna YAPAYKUY	Imaymana rimana Ñawra yupay

Nº	QICHWA RIYPA RURAYNINKUNA	YACHAYKUNA	TINKISQA HAWA TUPUKUNA
05	LLAMAKUNA HUÑUY • Urqu llamakuna akllay • Hampi upyachiy • Llama iskilachiy • Sintachiy	• Llamapa ichiynta, tusuyninta, kallpayninta, pawayninta. • Llamapa tuqayninta YAPAYKUY	Imaymana rimana Llaqta suyupa ruraynin. Ñawra yupay
06	QICHWA RIYPI KAWSAYKUNA HUÑUY Chaki mikuykuna: • siwara • rihu • wakir • sara • achita • arwiha • hawas Uqu mikuykuna: • papa • maswa • ulluku • uqa	• Chaki kawsaykuna • Uqu kawsaykuna • Allpa hawapi ruruq kawsaykuna • Allpa ukunpi ruruq kawsaykuna • Mikuykuna yanukuy • Quqawkuna ruray YAPAYKUY	Imaymana rimana Pacha Mamapa kawsaynin Imaymana rimana
07	QICHWA RIYMANTA KUTIMUSPA: • Kawsaykuna chaskiy • Kawsaykuna akllay • Kawsaykuna chakichiy • Kawsaykuna taqiy	• Hatun • Uchuy • Taksa • Muhu YAPAYKUY	Pacha Mamapa kawsaynin Ñawra yupay

PALMADERA

ATINAKUNA RURASQA AKLLAY

HAWA TUPI	ATINAKUNA	YACHAYKUNA	LLAMKANAKUNA	QISPISQA YACHANPAQ	PACHA
Imaymana willanakuna.	RIMARIY: Qichwa riymanata yachasqanta willakun.	Mikuykuna: • Mikuykuna yanukuy • Quqawkuna Kawsaykuna: • Chaki kawsaykuna • Uqu kawsaykuna • Allpa hawapi ruruq kawsaykuna • Allapa ukunpi ruruq kawsaykuna	• Mikuy yanukusqanchikmanta willakusunchik. • Quqaw allichakuymanata willakusunchik. • Rikchaq kawsaykunamanta rimasunchik	• Allin sumaqta mikuy yanukuymanata riman. • Allin sumaqta quqaw allichakuymanata riman. • Allin sumaqta rikchaq kawsaykunamanta riman.	4 S I M A N A
		• Willakuyta • Takita • Harawita • Harawichata • Qallu kiputa	• Qichwa riymanata willakusunchik. • Llamachamanta takisunchik. • Kawsay akllaymanata takisunchik. • Llamapaq harawita harawisunchik. • Llamachapaq harawichata harawisunchik. • Qallu kiputa yachasun.	• Allin sumaqta qichwa riymanata willakuykunata willakun. • Allin sumaqta qichwa riymanata takita takin. • Allin sumaqta qichwa riymanata harawita harawin. • Allin sumaqta llamamanta harawita harawin. • Allin sumaqta qallu kiputa riman.	

HAWA TUPI	ATINAKUNA	YACHAYKUNA	LLAMKANAKUNA	QISPISQA YACHANPAQ	PACHA
	ÑAWICHAY: Qichwa riymananta imaymana rikchaq qillqakunata, umanchastin ñawichan.	Mikuykuna: • Mikuykuna yanukuy • Quqawkuna Kawsaykuna: • Chaki kawsaykuna • Uqu kawsaykuna • Allpa hawapi rururq kawsaykuna • Allpa ukunpi rururq kawsaykuna	• Mikuykuna yanukusqanchikmanta ñawichasunchik. • Quqawkunamanta qillqakunata ñawichasunchik. • Rikchaq kawsaykunamanta qillqakunata ñawichasunchik.	• Allin sumaqta simikunata ñawichan. • Allin sumaqta umanchastin simikunata ñawichan.	
		Willakuyta • Takita • Harawita • Harawichata • Qallu kiputa	• Qichwamanta qillqakunata ñawichasunchik. • Llamachamanta takita ñawichasunchik. • Kawsay aklaymanta qillqakunata ñawichasunchik. • Llamamanta harawita ñawichasunchik. • Llamachamanta harawichata ñawichasunchik. • Qallu kiputa ñawichasunchik.	• Allin sumaqta simikunata ñawichan. • Allin sumaqta uña takikunata ñawichan. • Allin sumaqta simikunata ñawichan. • Allin sumaqta uña harawita qillqan. • Allin sumaqta harawichakunata ñawichan. • Allin sumaqta Qallu kipukunata ñawichan.	

HAWA TUPU	ATINAKUNA	YACHAYKUNA	LLAMKANAKUNA	QISPISQA YACHANPAQ	PACHA
	QILLQAY: Qichwamanta imay rikchaq qillqakunata, umanchastin qillqan	Mikuykuna: • Mikuykuna yanukuy • Quqawkuna Kawsaykuna: • Chaki kawsaykuna • Uqu kawsaykuna • Allpa hawapi ruruq kawsaykuna • Allpa ukunpi ruruq kawsaykuna	• Mikuy yanukusqanchikmanta simikunata qillqasunchik. • Quqaw allichakuymanta simikunata qillqasunchik. • Rikchaq kawsaykunamanta simikunata qillqasunchik.	• Allin sumaqta simikunata qillqan.	
		Qichwa riymanata: • Willakuyta • Takita • Harawita • Harawichata • Qallu kiputa	• Qichwamanta simikunata qillqasunchik. • Llamachamanta takita qillqasunchik. • Kawsay akllaymanta simikunata qillqasunchik. • Llamamanta harawita qillqasunsunchik. • Llamachamanta harawichata qillqasunchik. • Qallu kiputa qillqasunchik.	• Allin sumaqta simikunata qillqan. • Allin sumaqta uña takikunata qillqan. • Allin sumaqta simikunata qillqan. • Allin sumaqta uña harawita qillqan. • Allin sumaqta harawichakunata qillqan. • Qallu kipukunata qillqan.	

HAWA TUPU	ATINAKUNA	YACHAYKUNA	LLAMKANAKUNA	QISPISQA YACHANPAQ	PACHA
Ñawra yupay	Yupaykunamanta rikchaq sasachakuykunata rurana.	• Yupaykunata • Huñukunata • Rakiykunata • Akllaykunata • Siqikuna	• Uywanchikkunata huñupi rakispa yupasunchik. • Qichwa riymananta apamusqanchik kawsaykunata sapa sapata rakisun. • Qichwa riymananta apamusqanchik kawsaykunata, uñamanta, hatunman akllasunchik. • Kawsaykunata, sapa rikchaqta siqisun.	• Allin sumaqta huñukunapi rakispa yupan. • Allin sumaqta kawsaykunata rakin. • Allin sumaqta kawsaykunata siqin.	
Hamutayninchikpa ruraynin.	Yachayninchikmanta rurayninchikkunata riqsichin.	• Chiruy • Siqiy • Llimpiy • Yachapayay • Qichwa riyipi pukllay	• Qichwa riymananta ima chirukunata chirusunchik. • Kawsaykunamanta llimpikunata rurasunchik.	Allinta chirukunata chiruspa llimpin.	
Tullunchik kuyuchiy.	Ukunchikkunata kuyuchin.	• Qichwa riyipi pukllay	• Qichwa riyman illayta yachapayaspan pukllasunchik.	Allin sumaqta qichwa riyipi pukllan.	
Yaya yupaychay.	Taytachapa mañakuyininkunata rurasun.	• Unanchakuykuna • Yanapakuy. • Kawsay mallichikuy	• Qichwa riymananta kawsaykuna mallichiy.	Allinta taytachapa mañakuyinimanta chaninchan.	
	• Rurayninchikkunata chaninchasun.	Kustalpa, pichirapa, hakimapa, iskilapa siqinkuna qaway.	• Kustalpa, pichirapa, hakimapa, iskilapa siqinkunata riqsisun.	Allinta llapa imapa siqinkunata riqsipan.	

1.2 SAPA PUNCHAW LLAMKANAPAQ ÑAN

RIQSICHIKUYKUNA:

- a. YACHAY WASIPA SUTIN:
- ch. LLAQTA:
- h. ÑIQI:
- i. HAWA TUPU:
- k. PUNCHAW:
- l. YACHAY: Qichwa riypaq allichakuyninkunamanta mama Antuka willawasunchik

ATIPANANKUNA

Hawa tupukuna	Atinakuna	Qispisqa yachanapaq	Rurayninkuna
Imaymana willanakuna.	Llaqtanpi qichwa riymanta mana pantaspa riman.	Allin sumaqta qichwa riypaq allichakuymanta willakun.	Qichwamanqa kawsaykuna huqariy killakunapim rinchik.

YACHACHINAPAQ ÑANKUNA

Qallariynin

- Amawta warmakunata kusichinanpaq qichwamanta huk takita takinku.

Qichwa riy (Taki)	
Panichay, wawqichay Qichwa riyman haku.	} kuti
Turichay, ñañachay Qichwa riyman haku.	} kuti
Qasanta, urqunta Qichwa riyman haku.	} kuti
Wayqunta, kinrayninta Qichwa riyman haku.	} kuti
TUKUKUYNIN	
Manaraq manaraq Anta sitwa killa tukuchkaptin.	} kuti

- Amawta, kay takiymanta warmakuna lliw yachayninkuna rimarinankupaq tapuykunata tapun.
¿Imamantam takirqanchik?
¿Pikunapaqmi kay taki kachkan?
¿Ima niwachkanchikmi kay taki?
¿Imataq qichwa riyqa?
¿Imaynataq qichwaman rinchik?
¿Pikunawataq qichwaman rinchik?
¿Mayninkunataq qichwaman rinchik?
¿Pikunapa taytankutaq qichwaman rirunkuña?
¿Imakunataq qichwaman apanchik?

Awaynin

- Hina qipanman aswan sumaqta qichwa riypaq allichakuyninkunamanta mama Antuka warmakunaman, amawtaman wasinpi willanqa.

- Chaymanta yachay wasiman kutimuspankuñataq mama Antuka willakusqanmanhina qichwa riypaq allichakuyninmanta sapa sapa hatun huñupi willanakunku.

- Chay willakusqankumanhinañataq amawta qillqata paykunawan kуска qispichinku, kaytahina.

QICHWA RIYMANTA ALLICHAKUY

Qichwaman illananchikpaqqa quqawkunatam rurakunchik.
Chaymanta rantikunatapas kustalkunapi allichakunchik. Chaynataqmi ripunallapaqña ñawpaq riq **llamakunatapas** iskilachinchik, sintachinchik.

Hinaspam qipikunata kustalkunapi llamaman liyaykuspa hatun ñannintakama qatinchik.

- Amawta kay uña qillqasqatañataqmi warmakunawan qatipachikuspa achka kutita ñawichanku.
- Kay uña qillqasqamanta warmakunawan kуска simikunata hurqunku.

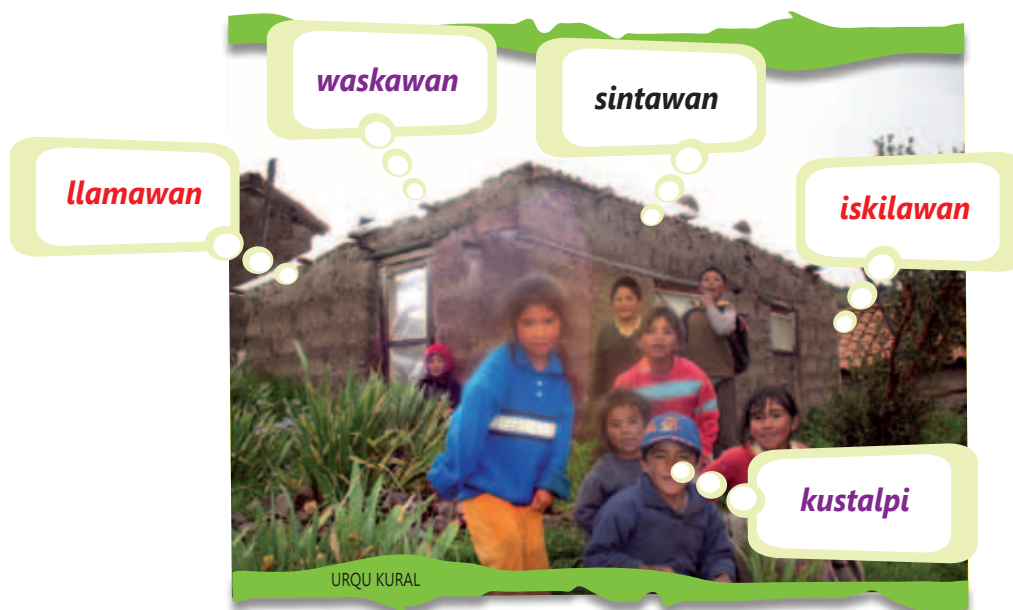
- Amawta kay simikunawan achka rimaykunata qillqaspan ñawichachin.
 - **Turiy llamakunapa qipinta waskawan liyan.**
 - **Taytay llamakunata qichwaman rinanpaq sintachin.**
 - **Taytay llamakunawan qichwaman illan.**
 - **Taytay llamakunaman qichwaman rinanpaq kustalpi qipita qipichin.**
 - **Turiy llamakunata qichwaman rinanpaq iskilachin.**
- Amawta kay rimaykunamanta simikunata tapukuykunawan aklanku.

¿Taytay piwanmi qichwaman illan?

¿Taytay imawanmi llamapa qipinta liyan?

¿Taytay imakunatam llamaman churan?

¿Imapim llama qipita qipin?

- Amawta kay simikunapa chirunkunata qillqana pirqaman laqaspan sutinta qillqan.

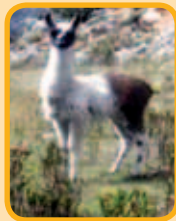
- Amawta kay simikunata sapa sapa, huñupi, warmiraq, qariraq ñawichanku.

Tukuynin

- Warmakuna yachayninku kallpanchanankupaq imaymana rikchaq llamkanakunata ruranku.

LLAMKANA RAPI

Kay chirukunata sutinwan tinkuchiy:

kustal

iskila

llama

sinta

waska

LLAMKANA RAPI

Kay rimaykunata mana kaq simiwan qillqayta tukupay:

- Turiy **llamakunapa qipinta** liyan.
- Taytay **llamakunata qichwaman rinanpaq**
- Taytay **qichwaman illan**.
- Taytay **llamakunaman qichwaman rinanpaq ...** qipichin.
- Turiy **llamakunata qichwaman rinanpaq**

LLAMKANA RAPI

Kay tapukuykunata huk simillawan kutichiy:

- **¿Pitaq aylluykimanta qichwaman rin?**
 - a) mamay
 - ch) taytay
 - k) paniy
- **¿Ima uywataq mikuyta qichwamanta qipimun?**
 - a) paqu
 - ch) uwiha
 - k) llama
- **¿Imapitaq kawsayta llama qipimun?**
 - a) pullupi
 - ch) kustalpi
 - k) karunapi
- **¿Imatam ñawpaq llamakunaman churachin?**
 - a) karunata
 - ch) waskata
 - k) iskilata

¡Huk yachachiyta qispirqachinchikña,
kunanñataq huk willakuyta, harawita,
takita, watuchita warmakunawan
kuska rimayllawanraq qawarisunchik.
Qamñataq chaymanhina sapa
puchaw llamkanapaq sumaq qillqayta,
ñawichayta qispichiy.

¡Kunanqa APU imatañataq
llamkasunchik!
Chaytaqa ñuqaqa
llamkachkaniñam.

1.3 HUKNIRAQ YACHAYKUNA QICHWAMAN RIYMANTA

- Willakuykunata willakusun, ñawichasun, qillqasun

Qichwa riymanta

Awiluyqa achka **llamawanmi**
qichwamanqa **illachkan**.
Awiluyqa achka **llamawanmi**
qichwamanqa **illanqa**.
Awiluyqa achka **llamawanmi**
qichwamanqa **illarqa**.

- Harawikunata willakusunchik, ñawichasunchik, qillqasunchik.

Llamachaymanta

Kuyayllapaq **llamachallay**,
iskilaykiwan, hakimaykiwan,
pichiraykiwan churakuykuspa,
ima kuisqam qichwamanta
suyullapi chayaykamunki.

Qichwa riymenta

Qichwaman illasun nisqaqa,
kuyay sumaq **llamachallaykuna**,
ima sumaqchallañam illankichik;
wasachaykichikpi mana imayuq
waskawan kustal liyaykusqa.

Qichwaman illasun nisqaqa,
kuyay sumaq **llamachallaykuna**,
ima sumaqchallañam suyullapi
ñannintakama, rinkichik.

Llamachay

Kuyay llamachay,
china llamachay,
yana ñawicha,
kutu chupacha,
kaspi chakicha.

- Takikunata paqarichispa, ñawichasunchik, qillqasunchik.

Llamachaypaq

Ñuqapa **huk llamachaymi** kapuwachkan.
Qampaqa ¿haykataq llamaykikuna kachkan?
Ñuqapa **iskay llamachaymi** kapuwachkan.
Qampaqa ¿haykataq llamaykikuna kachkan?
Ñuqapa **kimsa llamachaymi** kapuwachkan.
Qampaqa ¿haykataq llamaykikuna kachkan?
Ñuqapa **tawa llamachaymi** kapuwachkan.
Qampaqa ¿haykataq llamaykikuna kachkan?
Ñuqapa **pichqa llamachaymi** kapuwachkan.
Qampaqa ¿haykataq llamaykikuna kachkan?...

- Watuchikunata paqarichispa ñawichasunchik, qillqasunchik.

**¡Imallasá haykallasá!
¡asá!**

Mana qullqillapaq
qichwamanta
kawsaykunata qipimun.

¿imataq kanman?

Llama.

- Qallu kipukunata rimasunchik, ñawichasunchik, qillqasunchik.

Llulu Llama Iliwapi Ilikata Ilaqwan,
Ilaqwan Ilikata Llulu Llama Iliwapi.

- Kay siqita allinta qawariy, chaymanhina huk qillqata, rimayta, ñawichayta ima qispichiy

*¡Amawtallay!
Kunanñataq sasachakuymanta huk
huñusqa yachaykunata rurasunchik. Kay
sasachakuyqa qachakunamantam kan.
Chaypaqqa amawta masiy huk llaqtapa
sasachakuyninta willamusqaykiku.*

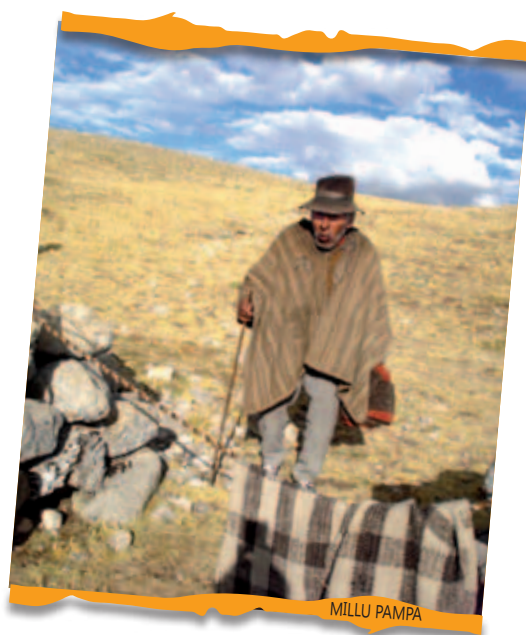
*Allinmi APU, ¿kunanqa
hukniraqtañachu
yachachiwanki?*

2. QACHAKUNA CHUQAYMANTA

Tayta Antukum Pacha Mama uywayninchikmanta
kaynata nispa willawanchik:

Kunan pachakunapiqa lliw rikchaq llaqtakunapim,
Pacha Mamapa yakunta, allpanta, wayranta,
imaymana rikchaq qachakunata, lastikukunata,
qapruchukunata maypipas atisqanchikpi
wischuspa, kañaspa sinchita qachachaspa
chinkachichkanchik, wakchayachichkanchik,
hukmanyachichkanchik. Chaymi kunan
punchawkunapiqa manaña ima kawsay
tarpusqapas allin sinchitañachu rurun. Uywa
uywasqapas manaña mirariq, imay rikchaq
unquywanpas utqaymanña wañuchkan,
chaynataqmi kunankunaqa chrispaqa
llumpayta chiriwanchik, rupaspaqa
llumpaytataq rupallawanchik, manaña ñawpaq
pachahinañachu.

MILLU PAMPA

Chaymi chakrakunapipas kawsaykunata, yuyukunata, miski rurukunatapas imaymana rikchaq hampikunawan yanapachikuspaña kunanqa tarpuchkanchik, uywakunatapas imaymana hampikunata upyachispa, hampikunawan hampispallaña utqayman wiñachispa rantikunapaq, mikunapaq uywachkanchik.

¡Imañataq kayqa! ¡Ima kawsaymantaq chayachkanchik! ¡Ima kawsaypitaq tarikunchik!
¡wawqillay, panillay! ¡hamutarisunyá! ¡umancharisunyá!

Awiluy Martinta, ñawpaq kawsaymanta tapurikuptiy, ancha sumaq chuya Pacha Mama uywaymanta, allin chuya kawsakuymanta willariwarqa, kaynata nispa:

Ñawpaq pachataqa kayna qachatañaqa Mama Pachanchiktaqa manam uywaqchu kaniku. Qatuman rispapas suysunakunapim, latapa wayqakunapim, qispi puyñukunapim ima rantipakuypapas rantipakuq kaniku.

Chakraykupipas imay rikchaq kawsayta, yuyuta, miski rurutapas, uwiha, quwi, wallpa wanukunallawanmi tarpukuq kaniku. Chaymi mikuypas mikupasllaña ima rikchaq kawsaypas ruruq. Hinaspapas chakraykutaqa sumaq chuyatam, mana imawanpas qachachaspallam waqaychaq kaniku. Uywaykutapas, mana hampi wasimanta hampikunallawanmi uywaq kaniku. Aswanqa ima unquypas rikuriptinqa, qurakunamanta hampikunata ruraykuspam upyachi q kaniku; hampina kaptinpas hampiq kaniku. Chaymi aychanpas mikupasllaña kaq, millwanpas utqayman wiñarimuq.

Kayna mana hampiyuqta ima mikuytapas mikuspam ñawpaq runakunaqa allin kallpasapa, allin yuyayniyuq, unay wata kawsakunikuraq. Manañam kunan qipa wiñaykunaqa kay rurayniykutaqa qatipawankichikñachu. Aswanmi uywamantapas manaña uyarikuqñam, mana hamutariqñam kankichik. Kawsakusaq niqhinañam willasqapas piñarikunkichik kaynataraqmi rimapakunkichikpas:

¡Qamkunaqa upam riki karqankichik! ¡Manam ima ruraytapas yacharqankichikchu! ¡Chaymi riki uywahina kawsarqankichik!

Kay willarisqaytayá umaykiman churaspa, ñawpaq rurayniykuta wasiykipi aylluykikunawan, yachay wasiykipi amawtaykiwan, warma masiykikunawan rimarispas yapamanta hatallichiy.

2.1 HUÑUSQA YACHAY: PACHA MAMAPA KAWSAYNINTA CHANINCHASUN

RIQSICHIKUYKUNA:

● Yachay wasi :

● Amawta :

● Yachay wasipi
kamachikuq amawta :

● Ñiqi :

● Pacha :

LLAMKAYPA SUTIN:

"Pacha mama unqusqa kawsayninmanta hamutasunchik"

SASACHAKUYPA UMAN:

Kay Pacha Mamapa kawsaynintaqa sinchita unquchinchik, wakchayachinchik. Yakunta, allpanta, wayranta ima qachawanpas qachachaspam uywanchik. Kay ruraytaqa sinchitam lliw rikchaq llaqtakunapi qawarichkanchik.

IMAPAQ:

Kay Pacha Mamapa kawsayninkuna wayran, allpan, yakun quwasqanchikqa runapaq, uywapaq, kawsaykunapaq allinpuni kasqanta hamutarispa rimarinanchikpaqmi kay hatun sasachakuytaqa akllaykurqanchik. Chaymi kay yachay wasimanta tayta mamakunapa, warmakunapa yanapakuyninwan imaymana rikchaq ruraytapas kunan killapi hatallichisunchik.

KINRAY YACHAYKUNA:

- Pacha Mamapa kawsaynin allinpuni kasqanta umachanapaq.
- Allin ruraykunata hamutaspa hatallichinapaq.
- Allin kawsayta Pacha Mamapaq maskasunchik.

KAY YACHAYMANTA RURAYNINKUNA CHANINCHAY:

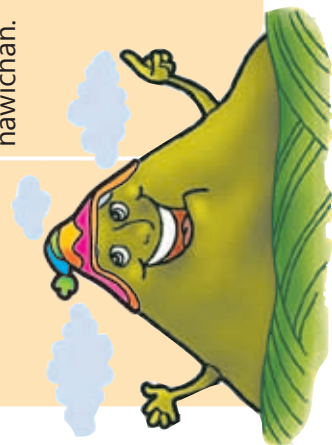
Nº	RURAYNINKUNA	YACHAYKUNA	TINKISQA HAWA TUPUKUNA
01	TAYTA MAMAKUNAWAN RIMARINAPAQ. Pacha Mamapa kawsayninta qawariy: YAKUKUNA • mayu • qucha • pukyu WAYRAKUNA • qasa wayra • usya wayra • para wayra ALLPAKUNA • yana, yuraq, puka, uqi, yuraq, qillu, chumpi allpa. • llinka allpa • wakcha allpa	Takikuna Watuchikuna Imaymana willakuykuna. Harawikuna	Imaymana rimana Pacha Mamapa kawsaynin. Imaymana rimana Ñawra yupay
02	TAYTA MAMAKUNAMAN WILLAKUY APACHIY: HUÑUNAKUYPAQ WILLAKUY ¡Tayta mamakunaaa! ¡Paqarin punchawmi hatun huñunakuy chawpi punchawmanta apakunqaaa! ¡Llaqtanchikpa, yachay wasinchikpa sasachakuyinkunamanta rimarinapaaaaaq! ¡Lliwmi hamuykullankichikkk! ¡Amawtam kay willakuyta chayachimusunkichik! LLIW MINKAKUYPI LLAMKAY Llapa qachakunata huñuspa akllasunchik. Kawsay tarpusqanchikta wanuchanapaq Pacha Mama unquchiqkunawanqa ama wanuchasunchu	Imaymana qayakuykuna. Tayta mamakuna qayakuyta yachachinan. Ayni Minka Hampikuna rantisqa Hampikuna kikin Pacha Mamamanta qispichisqa Rikchay willakuykuna (chiqa, kinkinmanta,...)	Willanakuna. Pacha Mamapa kawsaynin. Willanakuna. Ñawra yupay.

Nº	RURAYNINKUNA	YACHAYKUNA	TINKISQA HAWA TUPUKUNA
	WILLAKUYKUNA LLAQTAPI RIQSICHIY Ruraykunata hatallichinapaq willakuykuna ¡Ama sipillawaychu! Ñuqapas kawsayniyuqmi, qamhina kani. ¡Ama qachachawaychu! Ñuqapas chuya kaytam munani ¡Ama chinkachiwaychu! Kawsaytaraqmi munani ¡Ama asnachiwaychu! Asnaytaqa millakullanin Huñuway amahina kaspá Wanuyaq qupa Mana wanuyaq qupa ¡Tayta mamakuna, warmakuna! Pacha Mamata chuyata uywasun ¡Tayta mamakuna, warmakuna! Yakuta waqaychasun ¡Tayta mamakuna, warmakuna! Wayrata ama asnachisunchu ¡Tayta mamakuna, warmakuna! Allpata waqaychasun		
03	TAYTA MAMAKUNAPA RURAYNINKUNA Ñawpaq kawsaymanta willakuy. Ñawpaq pachataqa manam lastikuta, qapruchukunataqa riqsiqchu kaniku. Kunan qipa pachapiñam kay lastikukunaqa, qapruchukunaqa rikurirqun. Chaymi Pacha Mamapa kawsayninta sapa punchaw wañuchichkan. Allpapa, wayrapa, yakupa chaninchayninmanta willakuy. Allpa kaptinmi ima kawsaytapas tarpunchik. Yakuwan wayraqa lliw pacha mamapi kaqta kawsachiwanchik. ¡Ama wayrata, yakuta, allpata qachachasunchu! ¡Tayta intim sinchi piñasqallaña qawamuwachkanchik!	¿Imaynas ñawpaq wata karqan? ¿Imaynas kunan wata? ¿Imaynas qipa watakuna kanqa?	Imaymana rimana. Pacha Mamapa kawsaynin. Ñawra yupay.
04	TAYTA MAMAKUNAWAN, AMAWTAWAN, WARMAKUNAPIWAN CHANINCHAKUY • Tayta mama huñunakuy • Warmakuna huñunakuy • Amawtakuna huñunakuy • Kimsanku huñunakuy	Chiqá willakuykuna qispichiy. Kamachikuqkunaman riqsichiy. Llapa tayta mamakunaman qawachiy riqsichiy ima.	Imaymana rimana. Pacha Mamapa kawsaynin. Ñawra yupay. Llaqtapa suyupa ruraynin.

ATINAKUNA AKLLAY

HAWA TUPU	ATINAKUNA	YACHAYKUNA	LLAMKANAKUNA	QISPISQA YACHANPAQ	PACHA
Pacha Mamapa kawsaynin. Imaymana rimay. Ñawra yupay. Pirúw suyupa ruraynin. Apu Yaya yupaychay. Tullunchik kuyuchiy.	RIMARIY: Yakumanta, wayramanta, allpamanta qawasqankumanhina rimarin.	Yaku, wayra, allpa qachachaymanta.	Yaku, wayra, allpa imapaq allin kayninmanta, waqaychayninmanta rimarisunchik.	Allin sumaqta yakupa, wayrapa, allpapa kayninanta rimarin.	3 P
		- Rikchaq yakukuna - Rikchaq allpakuna - Rikchaq wayrakuna	- Rikchaq allpakunamanta rimasunchik. - Rikchaq wayrakunamanta rimasunchik. - Rikchaq yakukunamanta rimasunchik.	Allin sumaqta allpapa, yakupa, wayrapa rikchayninkunamanta rimarin.	3P
	ÑAWICHAY: Yakumanta, wayramanta, allpamanta uchuy qillqasqakunata ñawichan.	- Willakuyta - Watuchita - Harawichata - Takita - Harawita	- Yakumanta willakuyta ñawichasunchik. - Wayramanta takita ñawichasunchik. - Allpamanta harawita ñawichasunchik.	Allin sumaqta simikunata ñawichan.	3P
		- Willakuyta - Watuchita - Harawichata - Takita - Harawita	- Rikchaq allpamanta willakuyta ñawichasunchik. - Rikchaq wayramanta harawita ñawichasunchik - Rikchaq yakumanta takita ñawichasunchik	Allin sumaqta simikunata ñawichan.	3 P

HAWA TUPU	ATINAKUNA	YACHAYKUNA	LLAMKANAKUNA	QISPISQA YACHANPAQ	PACHA
	QILLQAY: Yakumanta, wayramanta, Allpamanta uña qillqasqakunata paqarichin.	• Willakuyta • Watuchita • Harawichata • Takita • Harawita	• Rikchaq yakukunamanta willakuyta paqarichisunchik. • Rikchaq wayrakunamanta watuchikunata paqarichisunchik. • Rikchaq allpakunamanta takita paqarichisunchik.	• Allin sumaqta qillqasqakunata qispichin.	3 P
Pirúw suyupa ruraynin.	• Ñawpaq kawsaymanta willakuykunata uyarín.	• Ñawpaq runakunapa kawsaynin. • Kunan qipa wiñaypa kawsaynin.	• Ñawpaq runakunapa kawsayninta yuyaq Marínu willariwasunchik. • Kunan qipa wiñay kawsaymanta tayta Santus willariwasunchik.	• Allin sumaqta willakuy. Uyarisqanmanta riman.	3P
	• Llaqtanpi imaymana llamkaykunatam hatallin.	• Minka • Ayni	• Minkakuymanta rimasun. • Aynipi llamkaymanta rimasunchik.	• Allin sumaqta llaqtanpi llamkaykunamanta riman.	3 P

¡Amawtallay!,
huñusqa yachaymanta sapa punchaw
llamkanapaqñataq llamkasunchik,
ichaqa chaymanhina yapaykunaykipaq
allinta qawarikunki.

¡Kaywanqa
allintañachá
llamkarqusaq!

2.2 SAPA PUNCHAW LLAMKANAPAQ ÑAN

RIQSICHIKUYKUNA:

- Yachay wasipa sutin :
- Llaqta :
- Ñiqi :
- Hawa tupu :
- Punchaw :

ATIPANANKUNA

HAWA TUPU	ATINAKUNA	YACHAYKUNA	LLAMKANAKUNA	QISPISQA YACHANPAQ
Pacha Mamapa kawsaynin.	RIMAY: • Yakumanta, wayramanta, allpamanta qawasqankumanhina riman.	• Rikchay yakukunata riqsisunchik.	• Yaku imapaq allin kayninmanta, waqaychayninmanta rimasunchik.	Allin sumaqta yakupa kayninmanta riman.

YACHACHINAPAQ ÑANKUNA:

Qallariynin:

- Amawta yachaq warmakuna kusirikunankupaq huk yaku pukllaywan kusirichin.

Pukllaypa ruraynin

- Kay pukllaypaqqa kimsa warmatam aklanchik.

- Huk warmam yarqa yaku kanqa.

- Huk warmañataq pukyu yaku kanqa.

- Huk warmañataqmi mayu yaku kanqa.

- Chaymi yarqa yaku warma qaparistin kallpantinñataq warmakuna alliqman ayqinqaku.
- Mayu yaku warma qaparistin, kuyustin kallpantinñataqmi warmakuna kuchpakunqaku.
- Pukyu yaku warma kallpantinñataqmi lliw qasichalla tiyanqaku.
- Amawta yaku pukllaymanta tapuykunata ruran.

Awaynin:

Amawta huk taytata minkakuspa kay rikchaq yakukuna qawaq llusunku.

Minkakusqanku taytañataqmi llaqtankupi rikchaq yakukunamanta warmakunamam yachayninta willan.

Warmakunawan amawtañataq imayna yakukuna waqaychanamanta tapukunku.

Yachay wasiman kutimuspankuñataq, lliw uyarisqankumanta rimanku.

¿Imapaqtaq chuya yaku allin kasqa? ¿Imapaqtaq qullpa yaku mana allinchu kasqa?

¿Imaynatam yakunchikkunata waqaychananchik kasqa?

¿Imakunata ruraspam yakunchikta waqaychananchik kasqa?

Warmakuna imayna yaku waqaychanapaq willakuykunata qillqanku.

YAKU MAMAPA MAÑAKUYNIN ¡YAW WAWQIY PANIY!

Wasiykiman pusawaspaqa ama waqachiwaychu, mana chayqa wiqiy lliw pachapi tukurqunman.

Qipa punchaw chinkarquptiyrarmi wakpichu, kaypichu nispa, wayqun wayqunraq, pukyun pukyunraq wisiq wisiqllaña maskawankiman, ichaqa manañam, kunanhinaqa, achkatañachu tariwankimanpas.

¡WAQAYCHAWAY AMA YANQACHASPALLA!

**PACHA MAMAPA PUKYUNKUNAPA YAKUNTAQA
AMA YANA MANKAWANQA WISIYCHU**

**CHAKIRQUPTINMI QAMPAQ, ÑUQAPAQ, UYWANCHIKKUNAPAQ,
QURAKUNAPAQ SINCHI LLAKI KANMAN.**

TUKUPAYNIN:

Warmakuna willakuy
qillqasqankumanta
sapankama rimarimunku.

Warmakuna chay
willakuyninkuta kumun
wasipa, hampina
wasipa, yachay wasipa
pirqankunapi laqamunku.

AMA QACHACHASUNCHU

*¡Amawtallay!
Kay yachaykunawan huk
sapa punchaw ñanta
qispichiy.*

*Kay yanapawasqaykiwanqa,
utqayllamanchá qispirqachisaq,
hinallataqchiki huk
yachaykunatapas.*

2.3 HUKNIRAQ YACHAYKUNA QACHAKUNA CHUQAYMANTA

Willakuykuna

Huk runa wanullawan ima kawsaytapas tarpun.

Uwiha wanu

quwi wanu

wallpa aka

kuchi aka

Harawikuna

Pacha Mamam kani,
ama qachachawaychu,
allin sumaq chuyalla,
lliw kawsakusun.

Takikuna

Huñuykuy huñuykuy
qupakunata huñuykuy,
huñuykuy huñuykuy
qupakunata huñuykuy,
amaña amaña
Pacha Mamata piñachisunchu.

Watuchikuna

¿Imallasá haykallasá?
¡Asá!
Kuchun kuchun yanqa
muyuq.
¿Imataq kanman?

IMAKUNAMANTA IMAYNA RIMAY, ÑAWICHAY, QILLQAY YACHACHINAPAQ

ATINAKUNA

- Rimay, ñawichay, qillqayta yachay

IMAKUNAMANTA IMAYNA RIMAY, ÑAWICHAY, QILLQAY YACHACHINAPAQ

4.1 RIMANAPAQ, ÑAWICHANAPAQ QILLQANAPAQWAN YACHAYKUNA WACHUCHASQA

ÑIQI	HATUN YACHAYKUNA	IMA YACHAYKUNAMANTA	IMAYNATA	IMAPAQ
H U K I S K A Y	Rimay:	Harawikunamanta	Sapan sapankama harawispa. Iskay iskaymanta. Sumaqta simikunata luqyachispa.	Manchariynin chinkananpaq. Harawipa nisqanta umanchananpaq.
		Rimayta: uywakunamanta runakunamanta kawsaykunamanta ima	Huñupi rimarispas. Uywakunapa waqasqanta yachapayaspa. Kawsaykunapa kaqninmanta rimarispas. Tapukuykunata ruraspa. Tapukuykunata kutichispa.	Huñupi rimayta yachananpaq. Umanchasqanmanta rimanananpaq.
		Qatipaykunamanta	Rimaykuna nisqanmanhina qatipaspa. Mana rimaspalla qatipaspa.	Yachayninta willakunananpaq. Rurayninkunata chaninchanananpaq. Pinqakuyninkuna chinkananpaq.

ÑIQI	HATUN YACHAYKUNA	IMA YACHAYKUNAMANTA	IMAYNATA	IMAPAQ
ÑIQI		Willakuykunamanta: Kawsay tarpuyinmanta. Kawsay huqariymanta Uywankuna uywasqanmanta. Wasinpi rurayninkunamanta.	Imaymana willakuykunata willakuspa. Willakuy nisqanta qatipananpaq. Willakuykunapa runankuna rurasqanta qatipananpaq.	Sumaqta kallpawan, rimananpaq. Kusikuywanraq, llakikuywanraq willakunanpaq. Willakuy nisqanmanta hamutanapaq. Imaymana tapukuykunata kutichinanpaq.
	Ñawichay:	Willakuykunata. Rimariykunata. Harawikunata. Takikunata. Watuchikunata. Raymikunata. Qallu kipukunata. Rurayninchikkunata. Kawsay tarpuyinmanta. Kawsay huqariymanta. Uywankuna uywasqanmanta. Llapa kawsaqkunapa llakiyninta, kusikuyninta, willakuyninta ima.	Kallpawan. Upallalla. Sumaqta rimaspa. Utgayman ñawichaspa. Rimaykunata, simikunata, riqsipastin. Siqikunawan. Qillqa maytukunawan. Tayta mamakunapa yachayninwan. Apukunapa willakuyninwan.	Imamanta ñawichasqanta willakunanpaq. Ñawichasqanmanta hamutanapaq. Rurayninkuna riqsinanpaq. Allin qillqananpaq. Chiqqa, pantasqa kasqan yachananpaq. Tupunanpaq. Yachaykuna, willakuykuna ñiqichananpaq
	Qillqay:	Llaqtanpi willakuykunata. Llaqtanpi takinkunata. Raymipi, wasi qataypi, hurqupakuypi, irakuykunapi. Harawikunata. Watuchikunata. Raymikunata. Qallu kipukunata. Rurayninchikkunata. Kawsayninkunata. Kawsay tarpuyinmanta. Kawsay huqariymanta. Uywankuna uywasqanmanta. Llaqtanpi llamkaykunamanta. Llaqtanpi kaq apunkunamanta. Llaqtanpa hatun punchawninmanta.	Panta pantasparaq. Allinta (Pipaq, imata, imaynata, haykapi, ima)	Umanpi yachayninkunata qillqaspa willakunanpaq. Imaymana qillqakunata riqsipananpaq. Yachayninkunata qillqasqapi ñawichananpaq. Ima, imayna ,imapaq qillqasqanta ñawichananpaq. Yachayninkunata, rimayninta chanichananpaq.

4.2 RIMAY PUQUCHINAPAQ

Rimayqa manan yanqa rimayllachu, aswanqa imapas munasqanchik miski rimananchikpaqmi; runamasinchik allin chaskiwaspanchik ima ninanchiktapas, munasqanchiktapas, uyariwananchikpaqmi; chaypaqmi rimaytaqa sumaqta yachana; kay atipaykama haypanapaq:

Allinta riman	huk ñiqipaq
Allin sumaqta riman	iskay ñiqipaq

Allin rimay qispichinapaqqa, kay yachay yanapakuykunawanmi llamkana:

Pukllaspa

Wawakunaqa paqarisqanmantapunim mamanwan rimayta yachan, paytam qatipan; chaynallataq warma masinwan pukllaspapas miskillatañam riman. Manam pukllayninpiqa pipas maypas upallay ninchu. Paykunaqa tukuyta rimaspankum aminankukama pukllanku. Chaypim mana atisqan simikunatapas sumaqta tuqyachinku; chaymi wawakunapaqqa pukllayqa aswan kusa. Yachay wasipi pukllaywan yachachiyqa allin allinmi.

Willakuspa

Wawakunaqa llaqtanpi yachaykunamanta, ayllunmanta rurayninkunamanta, tukuyniraq willakuymantam kaqlanpiqa kaynakunata qispichin:

Imapas rurasqanmanta, rikchayninmanta sutichaspan, chuyachaspa imatapas willakuspan, imapas yachasqanmanta willakuspan; ñawpa willakuykunata uyarispan, siqikunata qawaspan, ima nanaymantapas, kusikuyninmantapas, llakinmantapas, piñakuyninmantapas, sunqun nanayninmantapas, imakunamantapas willakun.

Huñupi willakuspa

Sapa huñu imapas hamutasqankuta willakunqa, chaymanhina tupachinqaku: qallariymanta, qatinqinmanta, tukuyninmanta.

Rimanakuspa

Wawakuna kikinpa siminpi rimaspaqa,
sunqunwanmi riman, chaymi kaykunawan
aswan puquchina:
Pukllaykunapi.
Llamkayninkunapi kamachikuykunata uyarispa.
Rikchayninwan rimaspa.
Willakuyta willakuspa.
Rimaykunata qatipaspa.

Tapunakuspa

Wasinkupi tayta mamantapas,
ayllunkunatapas warmakuna rimaspanqa
tapukunmi, chaymi kaykuna kanan:
Yanukuyninmanta.
Llamkaynimanta.
Illanankumanta.
Ima kananmanta.
Ruranankunamanta.
Michiyninkunamanta.
Tarpukuyninkumanta.
Chaymi yachay wasipi amawtaqa,
kaykunata puquchinan. Kikin wawakunapa
sasachakuyninta tapuspan.

Qatinasllapi rimachispa

Siqipi, muyupi warmakunata, sayachispapas tiyachispapas, kaykunata ruranan:
Qatinqinpi imapas chay rimayllamanta tapuna.
Willakuykunatapas qispichinku qatinasninpi. -qayna punchaw ñuqa michiq rirqani,
qamqá imata ruraraqanki?- chaynata qatinqinpi tapunakun.
Imapas allinmi, utaq mana ninapaq.

Takiwan, watuchiwan, qallu kipuwan, harawikuna, qayakuykuna

Llaqtapi yachaykunaqa achkallañam: takikuna, watuchikuna, qallu kipukuna, qayakuykuna, llaqtapi kawsakuyninmanta, yachayninkunamanta; chaytam takichina, imapas rurasqanchikmanhina watuchikunata rimachina. Manam llutanpichu takichina, watuchachina, aswanqa chay yachachisqanchikmanhinam qispiykachina.

Mana rimaspa ruraykunawan.

Llaqta ayllupa rurayninkunata,
llamkayninkunata yachapayaspa
upallalla ruraqtukuspam qispichinku.
Wakin warmakunañataq qawaspa
rurasqanmanhina sumaqta
umanchasqanta yuyaymanaspa
rimanqaku.

Chayniraqla tuqyaq simikunawan rimaykunata qispichin

Yachakuq warmakuna llallinakuypaq hukniraq simillawan achka rimaykunata kaynata qispichin:

(a) qallariqkunawan

- * allqu
- * atuq
- * añas
- * anka
- * aqchi

(pa) qallariqkunawan

- * papa
- * para
- * pasña
- * pani
- * pawan.

Tukuy rikchaq pukllaykunawan

Llaqtapiqa rurasqaymanhina tupaq tukuyniraq pukllaykunam kan, chaytam yachachinapaq aklana. Aswanqa ñawpa pukllaykunatam yuyarina. Chay pukllaykunapi kaspami sumaqta rimayta yachanqa. Kay pukllaykunata yuyarisun:

Sacha pilay.

Wayllunka.

Yanukuy.

Turu pukllay.

Tayta mama.

Paka paka.

Kaykunapi rimayta yachachiptinchikqa, warmakunaqa miski rimaysapam qispinqaku.

Amayá yanqa rimayllataqa yachachisunchu; aswanqa chuya simi tuqyachiqta, takyasqa sumaq rimaqta, warmakunataqa qispichisun.

4.3 ÑAWICHAY YACHANAPAQ

Wawakuna ñawichaytaqa allinllamantam yachanqa, kayhinata:

Manam qillqa ñawichayllachu ñawichayqa llapa imakuna qawaymi:

- Pachakunapa siqinkunata.
- Llinkikunapa siqinkunata.
- Imapapas rikchayninkunata.
- Ima ruraykunatapas qawaspa sutichaymi.
- Hamutaspa, umachaspa, sunquchakuspa riqsichikuymi.

Manam llutanpi qawayllachu, aswanqa imanisqantapas yachaspa ñawichaymi; kunan chuya takyasqa ñawichayta yachaspaqa manañam sasachakunqañachu, aswanmi allin ñawichayta munaspanqa rurarquspaña tapusunki.

Kay tapukuykunawan yanapakuspa wawakunapa allin rimayninta qispichisunchik:

¿Imatataq rikuchkankichik?

¿Imataq chayqa?,

¿Imapaqtaq chayqa?

Chaynaspaqa allintam ñawichayta yachanqa kay atinakunaman qispinanpaq:

Allinta ñawichan	huk ñiqipaq
Allin sumaqta ñawichan	iskay ñiqipaq

Sapa ñiqipa yachayninta qawaspa qillqa ñawichaytaqa allinllamanta yachachisunchik. Amayá qillqataqa yanqaqa qawayllaqa qawachisunchu, rimachisunchu mana ima umachaqtapa.

Chaymi allin ñawichaypi llamkanapaq kaykunata churamuniku:

Ñawpaqtaqa qillqakunawan wawakunata aylluchachisparaq.

Ñawichay yachananpaqqa wawakuna ima ñiqipi kasqanta qawasun, chaymanhina sapa ñiqipaq ruraykunata allichasun. Huk ñiqipi kaq warmakunaqa amawtapa yanapakuyninwan atisqallantaraq qillqakunata ñawichanqaku.

Qillqasqankunata, siqisqankunata pirqaman laqaspa sapa punchaw aylluchakuspa ñawichanankupaq, takita, willakuyta, harawita, paykunawan kуска qispichina.

Atisqanmanhinallaraq paykunapaqhina qillqakunata ñawichachina, kaynata:

- Amawtapa yanapakuyinwan qillqasqakunata ñawichan.
- Sapa warmakuna atisqallantaraq ñawichanqa.
- Rurasqankuta ñawichaspanku warma masinkunawan tupachinqa.
- Qillqakunapa willakuyninta ñawichaspanku taripanqaku
- Qillqasqakunapi musuq rimaykunata riqsinqa.
- Ñawpaq qillqasqankunata kuti kutirisan ñawichanqa.

Ñawichananpaq imakunawantaq rurachwan.

- Rapikunapi qillqa rurasqankunawan.
- Simi tuqyachiq rimaykunawan.
- Patachasqa rimaykunawan.
- Kaqkamalla rimaykunawan.
- Chayniraqlla qallariq rimaykunawan.
- Chayniraqlla tukuq rimaqkunawan.
- Sapa tuqyaq rimaykunawan.
- Upachaspa rurayninkunata qawaspa.
- Siqikunata qawaspa.
- Yachay wasipi qillqakunata qawaspa.
- Qatupi kaqninkunapa sutinta qawaspa.
- Tayta mamakuna yachayninkunawan.
yanapananpaq yachay wasiman pusaspa.
- Kamachikuqkuna rurayninkunata
riqsichinanpaq.

IMAYNATATAQ ÑAWICHACHICHWAN

- Hawakunaman llusqichispa, llapa imatapas imayna kasqanta qawachispa.
- Imapas allin rurasqanta qawaschispa.
- Llapa pacha mamapi kaqkunata qawachispa, hamutachispa.
- Llapa runapa rurasqanta qawaspa.
- Pachanchikkunapa imayna rurasqa kasqanmanta qawachispa.
- Ñawichana maytuta qawayllaraq qawachispa.
- Llapa qillqata ñawichachispa.
- Hatun wasikunapi qillqakunata qawaspa.

Ñawichanapaq: Kay llamkaywanqa, warmakuna yachayninta wiñachin, paqarichin, musyachin, hinallataq qillqaynintapas, rimaynintapas puquchin.

Llaqtanpa kawsaynintapas, huk llaqtakunapa kawsaynintapas tinkuchispa takyachinman.

1. Manaraq ñawichachkaspa:

Kay yachaypaqqa ñawpaqtaraq allichakuna: rikchay tapuykunata (imataq kachkan, imatataq rurachkanku, imaninmantaq, ...)

- Siqi qawachiyray
- Tapuykuna:
 - i. Siqillamanta
 - ii. Siqipi rurasqankumanta
 - iii. Qillqasqa maytupi siqikuna

2. Ñawichaspa

- Ñawpaq tapukuykuna kutichisqanta tinkuchina.
- Manaraq ñawichachkaspa musyakusqanmanhinallaraq tapukuykunawan rimanakunkuman.
- Sapa rimaypi tapukuykunawan (kaypaq amawtaqa ñawpaqta tapuykunataray ruranan).
- Tapukuykuna rimasqanwan ñawichasqa uyarisqanwan tinkuchin.
- Yachayninta musyanku.
- Rimasqata tinkuchina: chiqachu icha manachu.

3. Ñawichayta tukurquspa

- Tapukuykuna: amawta warmakunaman rikchay tapukuykunata haywanman; hinallataq warmakunawan kуска tapuykunata paqarichinmanku.
- Willakuypa tukuqninta, hukniray tukupayninta qillqana. Icha llumpay llakisqa willakuy tukunman, warmakunañataq wakmanta kusiqa tukuykachinankupay qillqarqunmanku.
- Musuq simikuna hurquy. Ñawichasqanmahina warmakuna mana risisqan simikunata musyanan. Chaytataq amawta qillqanan, warmakunapas ñawichaspa mana riqsisqan simikunata hurqunanku. Chaytapas tapukuspa tapukuspa chuyachananku.

Chaynata llamkaspaga kay kimsa rurayta manam qunqanqachu:

a) Qillqakunaman asuykuyta

Warmakuna chiruta qawaspanku rimasqankumanta amawta qillqan.

Ch) Qillqay qallariyta

Warmakuna siqisqanmanta atisqanmanhinalla qillqanqa.

h) Chiqa qillqayta

Ima munasqanmanta chuya takyasqata qillqan.

Qillqasqanta kuyaywan ñawichan.

Qillqaytaqa qallariyninmanta pacham atisqanmanhina allinllamanta, takyasqa qillqayman chayanqa. Ama simi tuqyaqkunawanqa qallarisunchu, aswanqa chiqa rimaykunawan takyasqa qillqakunaman chayanankama qillqata qispichinqaku. Wawakunaqa qispichiya munaspa, yanqallapas atipakuspa qillqaqtukunmi, chayqa allinmi. Chaywanmi sumaq umachasqa qillqata kay atinakunaman chayanampaq qispichinqa:

Allinta qillqan	huk ñiqipaq
Allin sumaqta qillqan	iskay ñiqipaq

Qillqaytaqa atipanqa kaykunawanpas yanapakuspan:

Llaqtanpi takikunawan,

willakuykunawan,

watuchikunawan,

harawikunawan,

llaqtapa rimayninwan,

wasinpi, yachay wasinpi kamachikuykunawan.

Kay ruraykunawan llapa warmakunaqa yachay wasipi rurayta aswan qillqayta munanqa. Warmakuna allintaña qillqaptinqa rimay pantasqakunata allichastinña. Qillqasqankupi samana chikukuna mana kaptinqa amaraq pinqasunraqchu. Pinqaptinchikqa pantayta manchakuspanmi mana achkatachu qillqanqa. Allinllamantachá sumaqta qispichinqa. Amataq manaraq allinta rimayta yachachkaptinqa huk simipi qillqaytaqa hikutarqusunraqchu.

SASA SIMI PASMIKUNATA YANAPASUN

1. Ñawpaqta, amawtapa yanapakuyninwan warmakuna rimananku.

a. amawta nin:

Kaw say	kay simikunataqa warmakuna musyanankama achka kutita rimanan.
Wall qan qa	
Wall pa	
Wall qa	
Mall qu	

Ch. Warmakunañataq musyasqankumanhina rimanqaku.

- i. **Chall**wa
- ii. **Mill**wa
- iii. **Mull**muy
- iv. **Kall**pay
- v. **Wall**wa
- vi. **Chiw**chi
- vii. **Chan**ka
- viii. **Chus**pi

h. Amawta sapa simita simi pasmipi warmakuna musyanankama rakichin.

i. Challwa:	chall	-	wa
ii. Millwa:	mill	-	wa
iii. Mullmuy	mull	-	muy
iv. Kallpay	kall	-	pay
v. Wallwa	wall	-	wa
vi. Chiwchi			
vii. Chanka			
viii. Chuspi			

m. Amawta warmakuna riqsinankukama simi pasmikunawan pukllachin.

n. Simi pasmiwan musuq simikuna tarisqankuta qillqanku.

KALLPACHAKUQ YACHAYKUNA

¡Amawtallay!,
¡Tukurqunchikñam!, Kunanqa
yachay yanapakuqkunata
qawariy

Kaypi qawachkanki imaynam kanman huk sapa punchaw llamkanapaq.

SAPA PUNCHAW LLAMKANAPAQ ÑAN

RIQSICHIKUYKUNA:

- Yachay wasipa sutin :
- Llaqta :
- Ñiqi :
- Hawa tupu :
- Punchaw :
- Yachay :

ATIPANANKUNA

Hawa tupukuna	Atinakuna	Qispisqa yachanapaq	Rurayninkuna

YACHACHINAPAQ ÑANKUNA

Qallariynin

- Kikin rurayman apaspa, tapuspa, pukllaspa, asichispa, yachapayaspa, takispa, willakuspa, imata rurasapas, warmapa tukuy **yachayninta hurquna**.
- Tapuykuna: ¿imatam... ruran?, ¿hinapunichu karqan?, ¿imanasqataq ninki?, ¿huk llaqtakunapihinachu icha manachu?, ¿yachananchikpaq imatam rurachwan?,...
- Warmakunaqa pampapipas, tiyanapipas killapihina tiyankumanmi.
- Amawtaqa (kuisqalla, sumaqla, asispa, kuyuspa,...) chiq'a wawankunawanhina rímanan

Awaynin

- ¿Imatataq warma yachananta munanchik? Chaymanhina UMACHANTA HAMUTACHISUNCHIK/YUYAYMANACHISUNCHIK. Ichaqa qallariyninwan puriyninwan hapinachisqam kanan.
- Qillqa maytuta, qillqasqa rapita, tayta mama willakuyninta, llamkanakunata (kuyuq qillqakuna, simikuna, yupakuna, rumichakuna, ima), qawachina, uyarina ima, mayqinpas kananpunim.

- Warmaqqa chiruwanpas llimpiwanpas, takiwanpas, chay punchaw llamkasqanmanta rimananpunim, ñawichananpunim, qillqananpunim.
- Amawtaqa pantayninmantapas allin rurayninmantapas warmakunata tapunanpunim.
- Amawtaqa llapa ima yachay llamkananpaqqa, ñawpaqtaraq allinta yachaykunata atipanan.

Tukuynin

- Amawtaqa warmapa yachaynintam qawarinan/qispisqan yachanawan tinkuchinan.
- Warmakuna llamkana rapipi qillqaspa, kutichispa, siqispa yachasqankuta riqsichinku.
- Warmakuna yachasqankuta wasinkupi, kikinpi, huk runakunapi mastarinku, yanapakunku, hamutanku, ima.

Tupuykuna

QISPISQAN YACHANAPAQ	PURIYNINPA YUPAKUNA
Allintaña ... ruran	4
Allinta... ruran	3
Chayraq qallariyninta... rurachkan	2
Mana imatapas ... ruranchu	0

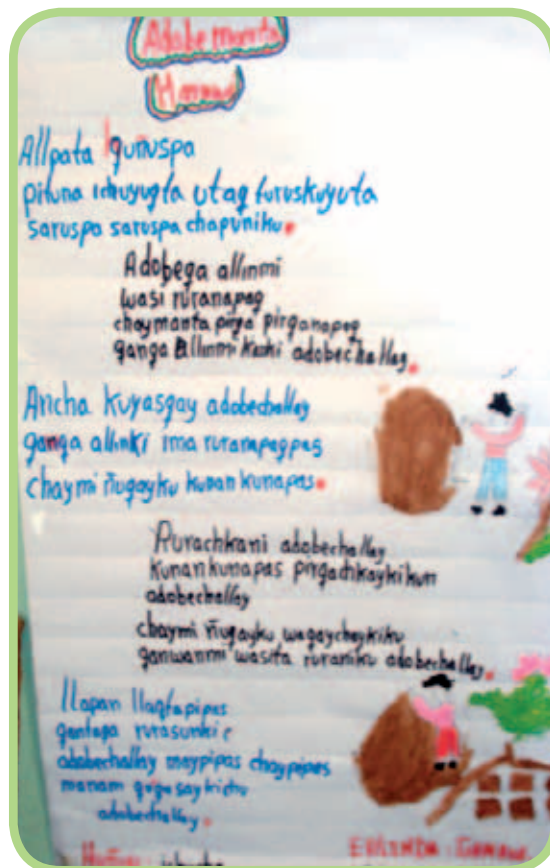
IMAYNATAM WARMANCHIKKUNATA RIMAYPI YANAPASUN

1. HARAWIWAN LLAMKAY

HARAWICHA

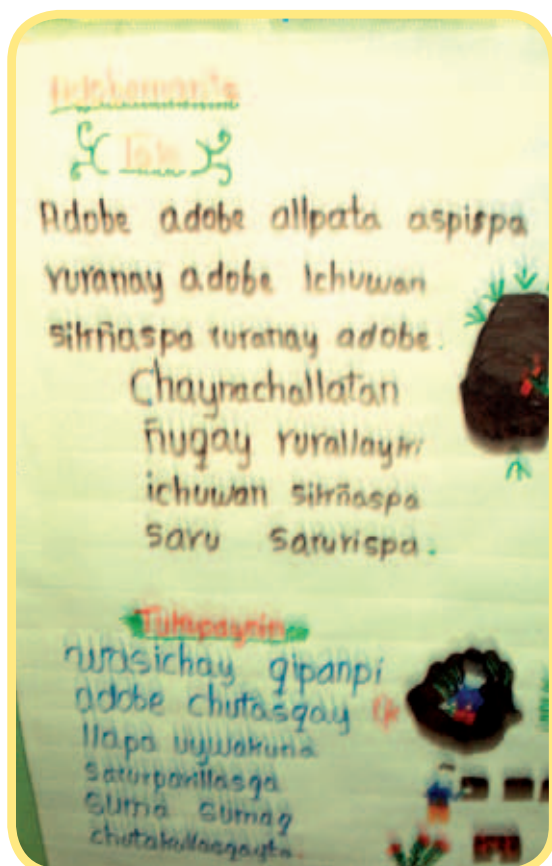
Uña misicha,
muru wasacha,
yana ñawicha,
llampu makicha.

¿Imatam kaywan warmakuna yachanqaku?

- Pisi pisi rimaspalla manchakuyninta qunqanqaku.
- Uywanku kuyaqhinala rimanku.
- Llampu sunqullawanmi rimanqaku.
- Rimaynintapas kallpachanmi.
- Hamutaynintapas chaninchanqam.

2. TAKIWAN LLAMKAY

TAKIKUNA

Huñuykuy huñuykuy,
qupakunata huñuykuy,
huñuykuy huñuykuy,
qupakunata huñuykuy,
amaña amaña.
Pacha Mamata piñachisunchu.

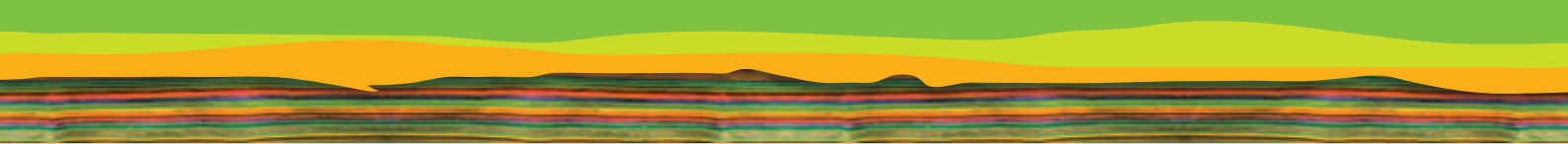
¿Imatam takiwan warmakuna yachanku?

- Takiqa manchariynintapas qunqachinmi.
- Sunqunpas sumaqtaraqmi llanllarin.
- Llapa ayllu runakunapa yachayninqa miski miski takiyniyuqmi, chaykunataqa sumaqtam qillqanku, takinku ima.
- Kay takitaqa pipas yanapakunmanmi.

ÑAWICHAYPI QILLQAYPI QUNQASQA QILLQAKUNA YANAPAKUQ

Kaywanqa imay rikchaq willakuykunamanta, patachasqa siminkunata, yachasqan simikunata ñawichaypi, qillqaypi allinta kallpachaykunchik. Kay yanapakuy rapiwanqa huk killallam allintapuni llamkaykuspaqa ñawichayman, qillqayman hayparqunchik.

		 a	 i	 u
	chiwchi	cha	chi	chu
	hampatu	ha	hi	hu
	kuchi	ka	ki	ku
	lawka	la	li	lu
	llama	lla	lli	llu
	misi	ma	mi	mu
	nina	na	ni	nu

		 a	 i	 u
	ñawi	ña	ñi	ñu
	papa	pa	pi	pu
	qallu	qa	qi	qu
	rapi	ra	ri	ru
	sisi	sa	si	su
	tullu	ta	ti	tu
	wasi	wa	wi	
	yutu	ya	yi	yu

Mastarisqa yachaykuna

HATUN YACHAYKUNA	HUK ÑIQI	ISKAY ÑIQI
RIMAY ATINAKUNA	Imakunamantapas allinta riman	Ima rimaypipas allinta riman
Imayna llamkanapaq	¿imatam wasiykipi kunan punchaw ruramurqanki? Ñuqaqa, mamay yanukunanpaqmi yakuta aysamurqani. ¿imamantataq kunan punchaw rimanchikman? Wasi ruraymanta Wawa qipiyman Taqa huñuymanta	¿imamantataq kunan punchaw rimanchikman? Wasi ruraymanta Wawa qipiyman Taqa huñuymanta Sasachakuyninkunamantapas, kusikuyninmantapas, ...
ÑAWICHAY	Taksa qillqakunata allinta tuqyachispa, mana anchata pantaspa allinta ñawichan Kay qillqasqata ñawichay ¿Imamantataq ñawicharqanchik? ¿Pikunamantataq rimachkan? ¿Imatataq kay willakuy yachachiwanchik? ¿Allinchu kay willakuy? ¿Imanasqa? Uywakunapa ... kaqninmanhina willakuyta ñawichan ¿Ima uywataq? ¿Imankunataq chay uywapa kasqa? ¿imapaqtaq, imatataq ruran?...	Taksa qillqakunata allinta tuqyachispa, mana anchata pantaspa allinta ñawichan Lawilina Chitachakuna qillqasqata ñawichan ¿Imamantataq ñawicharqanchik? ¿Pikunamantataq rimachkan? ¿Imatataq kay willakuy yachachiwanchik? ¿Allinchu kay willakuy? ¿Imanasqa? Simikunata ñawichasqanpi riqsin. Chita qiwata mikun. Atuq chitata apan. Urqupi chita puñun. Anka chitata qawan...

HATUN YACHAYKUNA	HUK ÑIQI	ISKAY ÑIQI
	Qillqasqakunata kasqanmanhina riqsipan. Simikunata ñawichasqanpi riqsin kill, uru, nina, tuta, chiri ... Qillqa ñawichasqanpi qillqasqakunapa qallaykuyninta, tukupayninta tinkuchin kill - kirumanta. uru - umamanta. chiri - ritimanta... Qillqa ñawichasqanpi rimaykunata riqsipaspa ñawichan. llullu kill. yana uru. puka nina. tuta kill. ... Simikunata ñawichan llullu urucha, puka wasacha, yana ñawicha tuta puriqcha... Qillqapi rimaykunata ñawichan. Hanay pachapi purichkaspas kill uchuman wichikamusqa, chaysi urukuna qawaq risqaku...	Qillqasqa ñawichasqanpi rikchakuq simikunata riqsin. Atuq ,anka, apu, ama... Chitata, urquta, aputa, ankata... Qillqasqa ñawichasqanpi rimaykunata riqsipaspa ñawichan. Lawilina urquta chitan michiq rin. Lawilina urqupi takin. Lawilina ankata qatin. Atuq chitata apan. Lawilina llakita waqan... Simikunata ñawichan Lawilinas urquta chitan michiq risqa, chaysi puchkaspa tiyanankama huk chitachanta atuq aparqusqa...

HATUN YACHAYKUNA	HUK ÑIQI	ISKAY ÑIQI
QILLQAY	Taksa qillqasqakunata allinta qillqan. Atisqanmanhina rimaykunata qillqan. Mamay tiyuya qayakun/ratan (kimsa simikunawan) Riqsisqan simikunata qillqan sacha, papa, waka,sara, wasi, misi... Huk simillawan yusakunata qillqan. yana papa uqi papa yuraq papa misi tiyan misi waqan misi puñun Rimaykunata imapas qawasqanmanta qillqan. Mamay sarata kutan. Mamay sarata qipin Sullkay sarata iskun Rimaykunawan qillqata qispichin. Qañwa sachacha, qumir rapicha, uqi tullucha, sapisapacha. Qañwa sachas, yakumanta chakipakun. Uqu sarataqa rupaypis chakichina. Yanqanpi qillqasqa rimaykunata allichan	Taksa qillqasqakunata allintaña qillqan. Atisqanmanhina rimaykunata qillqan. Ñuqa purutuwana pukllani, llapanta llallini. (tawa simiwan tinkiqninkunawan/ kuskachaqninkunawan. Uña rimaykunata. Riqsisqan simikunawan rimaykunata qillqan Qumir sacha wiñan. Yuraq papa sisan. Yana waka puñun. Uqi sara chakin. Allpa wasi purman. Rimaykunata achka simiyuqta qispichin. Mamayqa sara hamkatam kachipayuqta mikun. Rimaykunata kuskachaspan pisi rimayta qispichin Chiwakuqa mana saksaytas mikun, chaysi chiwakutaqa hiwiwan sipinku... Pisi rimayta qispichin. Huk chiwakus yarqaymanta kaspan chuqru tankarta saksanankama mikurqusqa... Hapinachiqkuna sapa rimayman nisqanmanhina churan.

YANAPAKUQ QILLQASQA MAYTUKUNA

Vocabulario Básico

QUECHUA CASTELLANO - CASTELLANO QUECHUA

Genaro Rodrigo Quintero Bendezú

Colecciones Andinas, Huanta Perú 2008

YACHAYNINCHIKKUNAWAN SIMINCHIKTA KALLPACHASUNCHIK

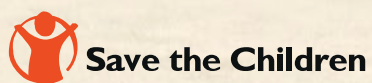
Ana María Mamaní, Arana

Exituno S.A. Lima Perú 2009

Impreso en los Talleres Gráficos de:
ImpresionArte Perú E.I.R.L.
Av. Arnaldo Márquez 1890, Jesús María.
Teléfono: 2615621. raulpeliz@gmail.com.

Con el auspicio de:

Agence canadienne de
développement international

Canadian International
Development Agency

ISBN: 978-9972-235-33-7

9 789972 123533